

Dr. FÁBIÁN GÁSPÁR

BEPILLANTÁS EGY ÉLETBE

Nyomta: Számmer Imre Utóda
PANNONIA Nyomdavállalat
Székesfehérvárott 1941.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2024
ISBN 978-963-417-629-9 (online)
MEK-25546

TARTALOM

GYERMEKKOROM.

IMA ÉS MUNKA VOLT ÉLETÜNK.
HÁZAK, AMELYEKRE SZERETETTEL EMLÉKSZEM!
SZŐLŐHEGYI EMLÉKEK.
DISZNÓÖLÉS.
ORVOS A CSALÁDBAN.
VÖRÖSKAKAS FEHÉRVÁROTT!
FÜRDŐÜGYEK FÉLSZÁZAD ELŐTT FEHÉRVÁROTT.
SZÉKESFEHÉRVÁR KIRÁNDULÓHELYEI.
KÖVETVÁLASZTÁSOK.
TORNAÓRÁK A REÁLBAN.
KÖNYVTÁROSI ÉLMÉNYEK.
AZ ÖNKÉPZŐKÖR.
HALÁSZÁSOK A PATAKBAN.
TORNAVERSENYEK.
KIRÁNDULÁSOK A REÁLBAN.
ELSŐ PÉNZKERESETEIM!
HARCOM A SUHANCOKKAL.

BUDAPESTI TANULÓ ÉVEK

HAJSZA AZ ÖSZTÖNDIJ UTÁN.
AJÁNDÉKOK.
A FÁBIÁN IKREK.
CILINDEREM TÖRTÉNETE.
AZ ÉN KÉT FRAKKOM!
TÜNTETÉS AZ EGYETEMEN.
„GAZSI, A NAGY ALVÓ.”
DIÁKVEZÉR VOLTAM.
NEM JÓ TÜZZEL JÁTSZANI.
VAKÁCIÓM TECHNIKUS KOROMBAN.
AZ UTOLSÓ SZIGORLAT.

A NAGY ÉLET.

SZÓRAKOZÁSAIM.
ÉRINTKEZÉSEIM NAGY FÉRFIAKKAL.
SZERKESZTŐ IS VOLTAM.
SZÓNOKI MŰKÖDÉSEM.
IRODALMI MŰKÖDÉSEM.
CIKKEM, MELY MAJDNEM MINISZTERT BUKTATOTT.
JÁTÉK ÉS ÉLVEZETI CIKKEK.
UTAZÁSAIM.
LEGNAGYOBB BOLDOGSÁGOM.
GELLÉRTHEGYI HÁZAM TÖRTÉNETE.
SVÁBHEGYI NYARALÓM!
BALATON-ZAMÁRDI.
TELEKVÁSÁRLÁSAIM TÖRTÉNETE.
KERTEM.
KÉPEK A SZALONOMBAN.
BUCSU A HALOTT GYERMEKTŐL.
A FÁKLYÁNAK LOBOGNI KELL!

A JÓ ISTEN GONDVISELŐ OLTALMA ÉLETEMEN.

GYERMEK ÉS IFJUKOROM.
A HÁBORU ELŐTTI ÉVEK.

GYERMEKKOROM.

IMA ÉS MUNKA VOLT ÉLETÜNK.

Kis gyermekkorunkban nagyon szerettünk játszani. Kéjes gyönyörrel temetkeztünk bele egy-egy játékba.

De mikor felhangzott az esti harangszó, azonnal abba kellett hagyni a játékot és az Urangyalát térdenállva elmondani a szobában. Ez ellen nem volt appelláta. Ezt szigorúan megkövetelte édesanyám. És mi engedelmeskedtünk.

Vasárnap uj ruhába öltözködtünk. Templombamenés ideje volt. A szentmisét soha el nem mulasztottuk. A prédikáción is ott kellett maradnunk, mert anyánk kikérdezte.

Anyánk hajnali misére járt, hogy a reggelit elkészíthesse mise után. Ő nagyon ájtatos lélek volt. Mindig imádkozott otthon dolog közben.

Mikor jött a szép májushónap, kezdetét vette a májusi ájtatosság a barátok templomában. Ezek nagyon szépek voltak! Fehér ruhás lányok voltak a Szent Szűz szobor körül. Ezeket egy urinő, özv. Major Ferencné rendezgette. Igen jólelkű nő volt. A fia orvos és néppárti képviselő volt. Délután 6 órakor kellett menni a prédikációra, melyet rendszerint P. Buttykay tartott gyermekkoromban. Még akkor fiatal volt és sovány. Már meghalt szegény. Ez évben.

Édesanyánk beiratott bennünket a Jézus Szíve Szövetségbe. Ma is őrzöm a kis könyvecskét, melyet P. Ujfalussy László állított ki 1895 június 2-án.

Mikor a nagyhét elérkezett, nagycsütörtök este a Kálváriára mentünk késő este. Valamikor egész éjjel imádkoztunk a temetőben. Az ünnepi nagymisén a főtemplomban voltunk, a lábmosás szertartásán. Nagypénteken pedig délután volt Krisztus koporsójának látogatása. Őt templomban voltunk, mindenütt 5 Miatyánkot és Üdvözlétet imádkoztunk el. Este nem ettünk vacsorát, csak „szalados” nevű édességet. Nagyszombaton volt a feltámadás, ez a fenséges ünnep. Mi este 7-kor a cisztercitáknál tartott feltámadási körmeneten vettünk részt. Csodálatos tömeg volt itt, alig lehetett mozdulni, mikor felharsant: „Feltámadt Krisztus e napon, Alleluja, Hála legyen az Istennek”, teli tüdővel énekeltük. Végigjártuk az utcákat örömdőlő lélekkel. Valóban ennél szebb, magasztosabb emléket nem őriztem meg magamnak. Ez elkísér a sírig. Közben az öreg Ignác harang bugott mint az orgona. Nagyon megható volt.

Hazaérve várt a jó füstölt sonka és a diós és mákos kalács. Szabály volt, csak feltámadás után szabadott enni.

Oh drága szép ünnepnapok!

Aztán a vasárnap! Ünneplő ruha és nagy mise! Piros tojás. Játék. Gurítás a tojásokra. Másnap öntözködés. Volt parfüm-gyártás! Igazi lelkes szép ünnepnapok, melyek örömben az édes Jézus feltámadása felett teltek el.

Mily édes volt a karácsonyi ünnep! Ezt elmondani sem tudom. Boldogság volt a házban. Vártuk a kis Jézust. A fa éjjel jött és reggelre ott volt az asztalon és mennyi ajándék.

Oh jó anyám! Az Isten áldja meg haló poraidat, hogy nekünk annyi szent örömet szereztél!

HÁZAK, AMELYEKRE SZERETETTEL EMLÉKSZEM!

A szülői ház! Nem a Tobak utcai, hanem a Sár utcai. Itt volt nagyatyámnak, nemes Hegyi Imrének vendéglője, melyre már nem emlékszem. Itt élt édes jó anyám, innen ment férjhez. Ezt a házat vette meg az örökösöktől és ide jártunk mi kisgyerek korunkban. Itt mindig egy nagy bolt volt, (ma már nincsen!) amelyet igen szerettem. Bruszt bácsi volt a boltos. 90 éves papája benn feküdt a belső szobában. Két fia volt, a Jenő és a Sándor és két leánya, a Rozi, a másikat elfeledtem. Különösen husvét tájban látogattuk meg őket, mikor mi piros tojást vittünk, ők meg laskát adtak. Hova lettek Bruszték?! Semmi nyomukat sem ismerem.

Azután a *Karsán* házra emlékezem. Ez a Szömörce utcában van és egy özvegyasszony háza volt. Itt éltünk kisgyermek koromban. Innen jártam ovodába és elemi iskolába, az utca elején lévő Langer iskolába. Az ovoda ott volt a Csapó utcában. Ez ma is emlékezetemben van. Különösen a hinták érdekelték. Már akkor szerepeltem. Én mondtam el az ünnepélyen a Miatyánkot és Hiszekegyet. Kaptam érte szép kokárdát. Az ovónőnek volt egy nagyobb fia, aki elvette tőlem a kokárdát, mert nem voltam hajlandó neki megismételni azt, amiért azt a kitüntetést kaptam.

Itt lakott az u. n. „Kéz”-házban a Csapó-utca elején *Róza* néném, ahova nagy szeretettel jártunk.

Később ők házat vettek a Palotai utcában, mely nekünk kedves tartózkodási helyünk volt. Ennek a háznak nagy kertje volt a rétre lenyúlóan, telve gyümölcsfákkal. Itt lakott *Guzmics* Kálmán festőművész barátom egy hátsó kis lakásban. Azután *Ländler* Béla szabó, ahová műhelytanulmányokat végezni jártunk. Mikor a réten a jég beszakadt alattam és csurom víz lettem, Róza néninél szárítottam meg ruháimat, mielőtt hazakerültem.

A Tobak utcai házat édesanyám később vette meg. Itt volt Neproszelék vendéglője. Emlékszem a Neproszel nénire. Egy kövér özvegyasszony volt, kinek két fia és egy leánya volt. Mi eleinte az udvari lakásban laktunk, csak később költöztünk az utcai kétszobás lakásba. Nekem feledhetetlen volt az az udvari lakás. Itt éltem végig elemi iskolás életemet. Már itt festettem, ami a kezem ügyébe jött. Később gipszet öntöttem Szász ur lakónk utbaigazítása szerint. Általában mindig szerettem foglalkozni valamivel. Sohse pihentem vagy tétlenkedtem. Mikor külföldről, Mühlhausenből megjöttünk, 10 éves koromban már az utcai lakást foglaltuk el. Hol külön gyermekszobánk volt. Ez egy kedves diáktanya volt, hol gyakran ott voltak: Kuthy Pista és Józsi jó barátaink. Itt petróleumlámpa mellett készültem, tanultam és rajzoltam. Nagy szorgalommal és örömmel. Innen jártam tanító, instruktor utaimra. Ezek feledhetetlenek. A nyolc év alatt 21 tanítványom volt. A tanítványok közül még ma is eszemben van Weszelyi Józsi, III. osztályu diák. Én IV-ikes voltam akkor. Nagy behemót gyerek, akit én tartottam kordában. Emlékszem, mikor egy alkalommal meg akartam fenyíteni, a botot kezébe vette, t. i. a másik végét, és én nem tudtam kivenni a kezéből.

Nem feledhetem el a *Juhász* Jancsit, ki katonai iskolából akart átjönni a reálba és a különbözeti vizsgára én tanítottam jó igazgató urunk, *Kuthy* József ajánlata szerint. Itt volt három igen szép leány. Egyik, ma már tábornokné, akkor főhadnagy volt a széptevője. Sárika, kit az özvegy édesanyja nekem szánt. Én azonban úgy elkerültem a kedves háztól, hogy híruket sem hallottam. Ez a kéttornyú házban volt a Széchenyi-utca elején.

Tanítottam egy *Máté* nevű kisfiut a Deák Ferenc utcában. Oly tüzzel magyaráztam neki, hogy a nagymama megszánt és egy pohár hazai bort hozott torkom öblítésére.

Aztán a *Végh* Józsit tanítottam. Itt meg cigarettával kínáltak. A tekintély miatt elfogadtam, bár nem szoktam dohányozni. És ez volt a vesztem. Mert utközben meglátott *Örvény* Iván tanár ur s konferencia elé vitte a dolgot, hogy én hetykén a szemébe fujtam a füstöt. Jó igazgató Urunk elsimitotta a dolgot. Ő ismert és szeretett engem.

Aztán *Destek* Pista! Ez a ház nagyon kedves volt. Pistát már Józsi bátyám tanította. Tőle örököltem. A bolton át jártam be a kedves kis szobába, hol a nagy Barabás Miklósnak volt egy szép képe.

A legkedvesebb tanyám a jó Igazgató Ur lakása volt. Ott éreztem magamat legjobban. A fiuk és lányok szerettek. IV-es realista voltam. A reáliskolában volt a lakásuk. Volt ott egy divány, azon ültem én, körülöttem a gyerekek. Én meséltem nekik. Csodálatos tehetségem volt egy olvasott regény stb. elmondásához. Ők hallgatták. Oly jól éreztem magam ebben az előkelő környezetben. Később saját házukba költöztek. Itt is gyakran voltam vendégük. Végtelen kár, hogy nem sikerült örökre köztük maradnom. De az életet és rejtelseit nem mi csináljuk.

A jó *Kuthy* főigazgató ur küldött el Csákvárra. *Deáki* főszámvevő ur fiát tanítottam két hónapig a vakációban. Elég jól éreztem magamat itt. Egyszer a főigazgató ur is eljött látogatóba. Gyönyörű kislányával, a titokzatos *Margittal*.

Egy évre rá a szomszédos orvos fiát tanítottam Csákváron. Ez is egy szép feledhetetlen emléket nyomott lelkembe. Itt kezdett először lángra gyulladni szívem. Volt egy szép kis IV. polgárista lánya Grasser dr. urnak, a szép Rózsi. Álmaim királynője. Persze én hazamentem és elfeledtem az egészet.

A tanulás volt az oka. Ez nem hagyott ábrándozni. Mindig nagyon szorgalmas voltam. Folyton dolgoztam. Rajzoltam, ha szabad időm volt, vagy festettem. Harc volt az életemem. *Ványi* Zsigával állottam örökös vetélkedésben.

SZŐLŐHEGYI EMLÉKEK.

Minekünk nem volt szőlőnk. Csak otthon, kis kertünkben volt egy lugasunk és az ut mellett voltak szőlőtőkék. De azért édes jó anyánk minden évben rendezett szüreti mulatságot, melyre hazajöttünk. Oly kedves volt ez a családi ünnep! Szeptemberre esett a szüret, melyet megültünk. Kalács készült ez alkalomra és ludpecsenye. A papa alkotott egy kis prést, melyet külföldi tartózkodása alatt tanult el az okos németektől, amely nagyszerűen működött. Átlag 30 liter must volt a termés kiskertünkben és sok sok szőlőt felaggattunk télire.

Édesanyánk okos előrelátással az egész évi borszükségletünket beszerezte a nagy szüreteken, amelyekre mi is hivatalosak voltunk. De ezek nem voltak igazi vendégségek.

Nagyon kedves szüret volt Weszelyiéknél, Józsi tanítványom szüleinél. A nagy hegyen volt szőlőjük, ahol igen szívesen láttak.

De én szívemmel, lelkemmel az én drága jó Főigazgató uraméknál éreztem jól magamat. Ott volt a Fiskális dülőben igen szép szőlője dr. Kuthy József főigazgató urnak. Oh, mily boldog voltam itten, szóval ki sem tudom fejezni. Itt volt ideálom, titkos és hön szeretett Margitom, a főigazgató urunk bájos fiatal leánya, aki hideg volt velem szemben, de én annál jobban szerettem. Mily csodás érzés volt itt megtisztelve lenni a főigazgató ur asztalánál, a kedves, igen szeretett gyermekeitől körülvéve. Istenem! Később elmulik minden! El a szép ifjuság, el a forró barátság. Az élet nehéz gondjai körülveszik az embert. És más környezetbe kényszeríti, úgyhogy csak a vágyódás és szeretet marad meg szívükben.

Voltam szüreten, mint szívesen látott vendég, de ez nem az igazi. Például a pécsi püspöknél az óriási szőlőhegyen. Még a multban, mikor gróf Zichy Gyula volt a megyéspüspök. Voltam a hercegprimási szőlőbirtokon, hol a pincét én terveztem. Ezek inkább hivatalos ügyek voltak, nem az a kedves, feledhetetlen jóézés, mely például elfogott egy-egy jó ismerősöm szüretén.

Istenem, kérdem magamban: Vannak még kedves, könnyű, szívvidító, dalos, puskaropogásos szüretek? Mint nálunk voltak odahaza. Ahol Józsi bátyám kis ágyut készített és én szorgalmasan lövöldöztem. Megvolt kis kertünkben az egész nagy szüret édes hangulata. Mikor beesteledett és szekéren vittük haza a bort, illetve a mustot. Már hűvösre hajlott az idő, de mi boldogok is voltunk és örömmel hallgattuk a kutyák csaholását utközben.

Ezek az estéli hazatérések örökre feledhetetlenek maradnak számomra.

DISZNÓÖLÉS.

Ez valóságos ünnepszámba ment. Már előtte való nap megindult a készülődés. A fűszerek beszerzése, a zsemlyék előkészítése; a fácskák (már elfeledtem a nevüket) paklikban álltak már kéznél, a böllért már kiszemelték a holnapi aktusra a mosogató asszonyokat meghívták.

Másnap reggel korán kellett kelni. Négy órakor. Persze, mi gyerekek még ágyban maradtunk 5 óráig. Csak jó szüleink dolgoztak izgatottan.

Végre 6 óra tájban megjött a böllér, a hentes, nagy éles késsel az övében. Ugy néztünk rá, mint valami igen híres emberre. Ő tudatában is volt nagy tudományának.

A jó 150 kilóra meghizott koca már ott várt bennünket óljában. Csakhamar kiszólitották az udvarra. Egy kis kukorica csalogatóval. Ott aztán hamarosan lefektették. A böllér rátérdelt és hosszú kését belemártotta tüdejébe - a szívébe. A koca sirt veszettül. Az egyik segítő asszony tálat tartott a seb alá, ahonnan ömlött a friss vér.

Hamarosan kisenvedett. Akkor jött a mi multságunk. A pörkölés. Az udvarban szalmára fektettük a disznót és meggyújtottuk alatta a tüzet. A jó hideg reggelen jól esett a kellemes meleg és szívesen segédkeztünk friss csomó szalma adagolásával. Mikor elkészültünk, vagyis a disznó minden szőrétől megfosztatott, a böllér még egy éles késsel szinte megborotválta a disznó bőrét. Azután felkerült az állványra, hol kettőbe hasította a hentes. Azalatt persze a mosókonyhában forrott a víz, mert számtalanszor lemosták a kocát. Az asszonyok is dolgoztak a belső részek megtisztításán.

A fővezér a disznóölésnél a Mama volt. Mindenhez értett. Adta a parancsokat. Még a böllérnek is. Pláne a hurka, májas és kolbász készítésnél. Nem is volt oly finom disznókóstoló sehol, mint nálunk.

Mert akkor a házban lakók, a jó ismerősök kaptak egy-egy adagot a finom készítményekből.

A böllér serényen dolgozott. Ebédre a levesen kívül disznótoros kása volt és sültmáj.

De a vacsora annál bőségesebb. Hurka, májas és kolbász, azután jó finom fehérpecsenye ki-sütve, utána pogácsa. Persze, jó bor hozzá, hogy a gyomor meg ne fájduljon a zsíros ételektől.

A szalonna, sonka füstre került. A disznósajtot (a svárkli) lepréseltük és azután a füstre került.

Minden akurátusan elkészült a hosszú télre és elraktározva. Mi soha se láttunk szükségét. Oly jó volt fagyos napokon a jó fehér pecsenyét fogyasztani savanyúsággal és hozzá tepertős pogácsával.

Kedves disznótoros emlékek. Mikor Pestre kerültem, vége lett ezeknek. Budapesten nincs disznótor.

ORVOS A CSALÁDBAN.

Nekem több ízben volt olyan betegségem, mely orvos nélkül nem volt elintézhető. És mégis! Mikor 8 éves koromban egyszer a Sóstón játszottunk és elestem, a karom kificamodott, jó anyám, nem tudom, kinek a tanácsára, nem orvost hívott, hanem a Rácz utcában egy öreg javasasszonyhoz vitt el, aki becsületére legyen mondva, helyreállította karomat úgy, hogy nem lett semmi következménye a ficamnak. Emlékszem erre az öreg parasztasszonyra. Beteg volt maga is, ágyban fekvő beteg. De oly keményen vett a kezébe, oly határozott mozdulatokat végzett, hogy egy ép férfi sem különben.

Ki lehetett ez a javas asszony? Nem hallottam róla.

Később, III. osztályos realista voltam, mikor a bakugrást láttam a felsőbb osztályosoknál. Három méterről, távról ugrott neki a pasas, átugrotta a bakot. No, ezt én is megtanulom - gondoltam.

Az udvarban - amely valóságos tornaszerekkel ellátott iskolaudvar volt - felállítottam egy üres ládát, ez volt a bak. És megpróbáltam messziről átugorni. A láda eldőlt és én hasraestem. Mivel a kezem elől volt, ez a hasam alá került. Nyomban eltörött.

Volt ijedelem. Én fehér voltam, mint a fal. Édesanyám rögtön *Vizteleki* dr. orvost hívatta, ki már többször volt nálunk. Ő sinbe tette és gipszbe karomat, melyet három hétig viseltem.

Persze a tornából fel voltam mentve. Még IV-ikes koromban is. Ez nem akadályozott később abban, hogy a legjobb tornász ne váljak belőlem, aki részt vettem és győztem a milleniumi tornaversenyen és a soproni kerületi tornaversenyen is. Legjobb mászó voltam. Ugy rudon, mint kötélén.

Pár év múlva egy tragikus eset miatt kellett *Vizteleki* dr. működését igénybe venni. Ez már nem velem, *Józsi* bátyámmal esett meg. Mi mindig nagy vadászok voltunk. *Józsi* szerzett egy 9 m.-mes Flóbert puskát, melyet nyomban kipróbált a hátsó udvarban. Hogy-hogy nem, a puskát lefelé tartotta, amely elsült és a golyó a lábfején ment át.

Vizteleki dr. nyomban megjelent, kivette a golyót és bekötözte a lábát. Nem lehetett valami kellemes, de *Józsi* kemény gyerek volt, kiállta.

Én emlékszem még az iskola orvosra, dr. *Árókay* Antalra, kit rendelőjében kerestem fel, mikor fájt a torkom. Ez egy nagy testes ember volt, holdvilág képpel és kék szemekkel. Ma ott fekszik a székesfehérvári Hosszú temető kriptájában.

VÖRÖSKAKAS FEHÉRVÁROTT!

Lelkemnek legizgatóbb, legkellemetlenebb emlékei közé tartozik a félrevert harangok kongása, melyek a tüzet jelentették Székesfehérvárott.

Volt néhány igen csunya tűzvészben részem, mint szemlélőnek és mondhatom ez a legborzasztóbb élményeim közé tartozik.

Még kis gyermekkoromban égett le a *Kutassy* ház nagy góréja és istálló épülete, a „Perecz”-nek hívott épület complexuma a Szömörce utcában, melynek éjszakai tüze gyermeki lelket mély és feledhetetlen borzadállyal töltötte el.

Egy délután 3. osztályos reálista koromban, épen rajzoltam egy görög fejet odahaza, mikor kongatni kezdtek. A Fő utcában a Lichtnekert bolt mellett gyulladt ki egy bolt, mint mondják a benzin gyulladt meg a pincében, óriási tűzvész keletkezett.

A felsővárosban sokszor volt tűz. Rendszerint kazlak égtek. Több izben jelen voltam az oltásnál. Az 1910-ik nagy tüznél, mikor 20 ház leégett, már nem voltam otthon.

Hanem egyszer, emlékszem, u. n. zsuron voltunk a Felsővárosban a kedves Marsalléknál. (Volt ott 2 szép leány!) Hazafelé igyekeztünk Józsi bátyámmal, mikor kongatni kezdtek. Siettünk. Később, mikor az ég vörösnek látszott a mi házunk felől, rohantunk haza. De a ház még távolabb volt: a Rác utcában. Nagy megkönnyebbülés vett erőt rajtam, hogy nem a mi házunk égett. De később közvetlen a mi házunk mellett a Tobak utca 11 számú ház égett le. Ekkor se voltam otthon. Ezt a házat azóta se építették fel. Tető nélkül ott állnak a falak a mi házunk közvetlen szomszédjaként.

FÜRDŐÜGYEK FÉLSZÁZAD ELŐTT FEHÉRVÁROTT.

Még nem volt akkor uszoda. Illetőleg volt egy fürdő: a Rózsáskert. Ez azonban inkább nép-ünnepek tartására volt berendezve. Vasárnap szólt a zene és táncoltak. A fürdő az ugynevezett „Jahn” kertben volt a felső rózsáskertben.

Itt két medence volt. Külön a nőknek és külön a férfiaknak. Az uszómestert *Offner* bácsinak hívták. (Szegény belefulladt a vízbe.)

Ez az *Offner* bácsi tanított minket uszni Józsi bátyámmal. Édesanyánk, ez a kitűnő előrelátó anya, vitt el hozzám és lefizette a díjat. Egy hét alatt úgy usztunk mint a hal. Felszabadultunk. Akkor jött oda uszni tanulni *Angeli Ödön*, később ügyvéd, ki nagyon jól uszott, ő volt az elérhetetlen mintaképünk.

Akkor még uszóversenyről szó sem volt. Csak fürdésről.

A város fürdőző közönsége a szabad kanálisban fürdött sokáig. A sárvizben, a csőszkunyhónál. A gólyánál. A hajlásnál, a malomcsatornában.

A városi urak is szabadban fürödtek. Én mint kis gyermek, emlékszem rá, hogy mily sokan jöttek a csőszkunyhónak nevezett fürdőhöz. Ott volt a kis Ampag (Ambach) - reá emlékszem jól.

Később aztán a város egy merész határozatot hozott. Meg kell építeni a közös fürdőt. Illetve: a köz-fürdőt, mert itt külön a férfiaknak és külön a nőknek volt fürdője. Ez nagyon bevált, zsufolva volt mindig.

Ott volt ez a városi fürdő a Rózsáskert mögött a malomcsatornában. Itt már versenyek is voltak.

Hova lett ez a közfürdő? Elpusztult. Nyomtalanul eltűnt.

Érdekes volt a városban egy élelmes tanító. Ez kertjében beton medencét csináltatott a Kigyó utca környékén, ha jól emlékszem és fürdőt épített. Jól is ment neki. Ez volt a Sváb-fürdő. Ugyanis *Sváb Kálmánnak* hívták a tanítót. Az is megszűnt később.

Ugyanis Fehérvár népe nem szeretet belépődíjat fizetni. Inkább gyalogolt kissé ki a szabadba, hol nem kértek belépőjegyet. Mi is fehérváriak voltunk, spóroltunk.

Ezek a réti vetkőzések, fürdőzések sokkal kedvesebbek voltak, sőt felejthetetlen élményű dolgok. Csak fogtuk a fürdőnadrágot és kifelé a rétre. Nem is jöttünk haza sokszor egész nap. Többször is megszáradtunk és újra fürödtünk. Ez volt az egészséges, szép élet.

Mikor azután beállt az ősz, vége lett a fürdőzésnek a megszokott réti sétákról nem mondtunk le. Akkor jöttek az őszi barangolások. Egy-egy helyen fát szedtünk és égettük a pásztortüzeket. Egy-egy krumpli, alma mindig akadt. Megsütöttük. Így ment késő őszig, mikor aztán a tél átvette birodalmát és következett a korcsolyázási szezon.

SZÉKESFEHÉRVÁR KIRÁNDULÓHELYEI.

Igy 50 év távlatából nézve az édes ifjúkort, inkább gyermekéveket, legnagyobb örömmel telik meg lelkem, ha a *sárpöntölei* kirándulásokra gondolok, hova egy jó tanító bácsi vitt el bennünket a vakációban. Az ottani tanítónál voltunk kedves vendéglátásban, magunk főztünk gulyást az erdőben, igen boldogok voltunk. De sárpöntölére sokszor kirándultunk bátyámmal. Ott volt a legközelebbi erdő telve madárfészkekkel, mely nagyon érdekelt gyermekkoromtól kezdve. A pintyőke itt fészkel, de igen sok volt a bagolyfészkek, vércse és egyéb, így pl. vadgalamb, gerlice fészkek. Itt volt a szép Kis park Ádám és Éva kutjával, melyet mindig meglátogattunk.

A másik kedves kirándulóhelyünk volt *Moha*. A mohai Ágnes forrás! Ide is szívesen mentünk. Igen szép park volt itt, ahol megpihentünk egy filagoriában. A hatyuk kedves szórakozást nyújtottak. És ihattunk jó ásványvizet, amennyi belénkfért. Az ut idáig sivár volt, nagyon tüzött a nap, de megérte, mikor célba értünk.

Egészen más vidékre vitt utunk, mikor *Csalát* látogattuk meg. Fehérvárott a szőlőhegy oldalán mentünk cca 4-5 kmt, aztán még vagy 2 km és ott volt előttünk Csala, tündéri kastélyával és erdeivel. Itt volta legkedvesebb szórakozó helyünk. Itt sok hársfavirágot szedtünk télire herbateának. Meg is fürödtünk a tóban. Soha senki meg nem szólított bennünket, pedig sokszor jártunk itten. Innen nem messze volt Pákozd, hova átrándultunk a Páskomok alján, hol egy nagyszerű fürdő volt.

Aztán nem szabad elfeledni *Iszkaszentgyörgyöt*, - hova baráti kapcsolatok vonzottak. Itt volt jegyző a Brandt bácsi, szakállas, komoly férfi a B. Dezső, B. Pista és B. Lajos édesapja, kinek 2 szép leánya is volt. Egyik a B. Ágnes! Itt is szép napokat töltöttünk vakációban. Itt volt a híres fürdő: a duzzogó.

Érdekes volt a falu. A közepén egy nagy tó, nagy pocsolya. Nem tudom, mi célt szolgált. Minekünk - mint minden víz - fürdési alkalmat nyújtott. Mi lett a Brandt fiukkal? Lajos szegény már mint fővárosi fogalmazó ment a harctérre, ahol meghalt. Dezső egy zseniális matematikus volt, hova ment el nem tudom. Öccse, Pista, egy nagyszerű fiatalember, anyám kedvence, azt hiszem jegyző lett, hogy hol? nem tudom.

Elmentünk Csórra is. Ez azonban kiesett rendes megszokott kiránduló helyeink közül. Innen felmentünk Somkutra, hol érdekes szőlőhegy állt rendelkezésünkre.

Bodajkról se szabad megfeledkeznünk! Ez egy szép kis fürdő volt, hova kisgyermek korunkban édes szüleinkkel jártunk. Kitűnő fürdője volt. Mi a tóban uszkáltunk, édes anyánk a fürdőházban kádban fürdött.

A koronája volt azonban kirándulásunknak *Pétfürdő*. Ezt is szüleink társaságában szoktuk minden évben meglátogatni. Kitűnő vize volt. Keresztülfutott a falun egy patak, melyen fürészmalom zakatolt. Később már nem volt ott. Elpusztult. Ez volt a legszebb hely. Nagyszerű hegyei, erdei voltak, később idejártunk futballversenyekre. Istenem! Nagyszerű idők voltak azok. Az erdők telve sommal, galagonyával.

Velencére is jártunk! Ide egy barátunk kedvéért mentünk ki, kinek itt pompás madárvilág állott rendelkezésre. Oly madarak, melyeket mi csak könyvből ismertünk. A velencei tavat szerettük. *Gárdony*, *Agárd*, kedves kiránduló helyek voltak. Ime egy csokorra való szép kirándulóhely, hol szép gyermekkorunkban üdültünk és testet-lelket felfrissítve szórakoztunk.

KÖVETVÁLASZTÁSOK.

Érdekes, hogy anyámnak mily éles és józan ítélete volt a politikában is. Az ő hazafias lelke Rákóczit tartotta a magyar ideálnak, édesanyját Zrinyi Ilonát pedig a hős magyar nagyszónynak. Mikor külföldre mentünk, egy könyvet hozott magával és azt mint a Bibliát úgy őrizte: Rákóczi Ferenc életét. Kossuthot nem becsülte. Deák Ferencet még kevésbé.

Hogy elolvastam Kossuth miniszterelnökének Szemere Bertalannak naplóját, melyben ez a puritán protestáns ember beszámol mindenről, mi Kossuthal kapcsolatban történt, látom mily igaza volt anyámnak. Pedig ő nem tudta mindezeket. A független eszme vérében volt anyámnak. Mikor a követválasztás elérkezett, lobogott benne a tűz és bár jó apáknak, mint egy cég alkalmazottjának a kenyér miatt pesovics pártinak kellett lenni, anyám egy jótányit se engedett meggyőződéséből s ha akkor lett volna a nőknek szavazati joguk, annyi bizonyos, az ellenzéki jelöltre szavaz. Érdekes volt az a jelenet, mikor *gróf Károlyi Gábor*, a függetlenségi követ, eljött nagy kíséretével hozzánk bemutatkozásra. Mama a konyhában fogadta az urakat, épen tésztát gyurt és oly okosan adta elő a politikai nézetét, hogy a gróf felkiáltott: „Uraim, le a kalappal e honleány előtt!” Én mint kis ovodás ott voltam és láttam ezt és nem feledtem el soha.

A választás napján kimentünk a városháztérre és ott is utat nyitottak anyámnak, ki tüzes hazafisággal szólt néhány szót a korteseknek, kik megéljeneztek. A mi kalapunk mellett zöld toll diszlett, a független képviselő nevével.

Anyám egy szilárd jellem volt. Nézetét soha meg nem változtatta. Abba belenyugodott, hogy apám állásánál fogva kénytelen a másik oldalra leadni szavazatát, de bennünket fiait az ő szent hitében nevelt föl.

TORNAÓRÁK A REÁLBAN.

A torna volt a könyv mellett a legnagyobb szenvedélyem. Ez már kis gyermekkorom óta jó Józsi bátyám hatása alatt érlelődött és növekedett bennem Már fiatalon csináltunk magunknak korlátot és nyújtót az udvarban, ahol remekül lehetett készülni.

Ezt a készülődést komolyan vettük, amint az eredmények is igazolták.

Igy VI-ik osztályban az erőgyakorlatokat feltüntető táblázatban látom, hogy én évelejen 160 pontot tudtam kimutatni, míg az év végén már 176 pontot.

Ugyanezen mérések alapján a VII. osztályban év elején 164 pontot, év végén 196 pontot értem el. Megjegyzem, hogy az egész intézetben utánam legtöbb pontot ért el Burger Sándor 180 pontot, míg az én osztályomban Grossman Miklós 120 pontot, szóval az erőgyakorlatok az én 196 pontommal az egész intézetben csucsteljesítmény volt.

De hogy értem el ezt? Nem adódik semmi magától. Sok kitartás, szorgalom, munka és gyakorlat eredménye volt ez.

Exner tanár ur birkózóversenyt is tartott. Ezt is megnyertem. Grossman Miklós sokkal erősebb volt, mint én, mégis földhözvágta. Hogyan? Egy pillanat alatt megrohantam és elkaptam derekát, mire ő észrevette magát, már a földön volt. A gyorsaság és ügyesség az a két tényező, mely itt győzedelmeskedett. Kuthy főigazgató ur jóvoltából vivni is jártam. Vörösmarthy Mihály volt a torna- és vivótanár. Mondhatom - szinte resteltem bevallani - itt is első voltam. 20 koronás aranyat nyertem.

KÖNYVTÁROSI ÉLMÉNYEK.

Gyermekkorom óta a legnagyobb boldogságom a könyvekben volt. Ma is.

Emlékszem, kis gyermekkoromban még én is kaptam könyveket, Józsi bátyám hordta haza a szebbnél-szebb olvasni valókat.

Később magam is hordtam ezeket a nagy kincseket, melyeket faltam. Mindig olvastam. Nekem jó volt. Mert nemcsak a magam könyveit, de a Józsi által hazahozottakat is mind elolvastam.

Később a reáliskolában könyvtáros lettem. Az alsó osztályokban is én voltam a főkönyvtáros. Ez azt jelentette, hogy szabad bemenetelem volt a könyvtárba. Ezt ki is használtam.

Nem volt könyv a könyvtárban, melynek címét, de alakját és helyét nem tudtam volna. Ha a Tanár uraknak valami könyvre volt szükségük, csak nekem szóltak.

Nyomban kiemeltem a könyvtárból, hol minden egyes könyv jóbarátom volt és hiányát azonnal észrevettem. Vasárnap délelőttieim a könyvtár rendezésével teltek el. Nem sajnáltam. Ezt a nagy könyvszeretet gyermekeimnél abszolút nem tapasztaltam. Nem is emlékszem arra, hogy otthon egyetlen egy könyvet olvastak volna. Jancsi fiam nem nevelkedett itthon, hanem internátusban. Így nem tudom, szerette-e a könyvet. Így volt ez Pistával és Lacival is. A gyümölcs itt messze esett a fájától.

AZ ÖNKÉPZŐKÖR.

Ez egy feledhetetlen kedves és a nagy életre előkészítő intézmény. Itt fejlődik az ifju azzá, mivé később lesz.

Első osztályos voltam. A reáliskolában. A tornateremben szombaton délután nagy élet kezdődött. Az iskolaszolgák hordták a rajzteremből a székeket az ülésre. Én is belopóztam félve az ismeretlen helyre, hol a felsőbb osztályosok nagy öntudattal járkáltak. Megkezdődött a gyűlés.

Én kis gyerek voltam. Felkapaszkodtam a kályhalyukban egy polcra. De valami baj történt. Leestem. A zajra odajött az ellenőr. Egy fekete bajuszu nagy diák. Megfogta a galléromat és kidobott a teremből.

Ott kint sirtam. No megálljatok! Majd leszek én még ott benn valaki! Lettem is az önképzőkör elnöke.

De előbb nézzünk kissé be a gyűlésekre! Nagyszerű munka folyt itt. Szavalatok, felolvasások, bírálatok. Az ifju lélek legszebb megnyilvánulásai A korona az önképzőkör ünnepélyei voltak. Itt már megjelent a szeretett Igazgató ur, Kuthy József, családjával. És sok szép közönség.

Ekkor léptek fel a legjobb szavalók. Itt meg kell emlitenem, a korán elhunyt Szabó Alajost, aki tüzesen szavalta a Talpra magyart. Aztán Vámos Hugót, akkor még Weisznek hívták, aki valóságos színész volt. Az is lett később. A kellemes hangú Holló Jenőt, kit Hoffmannak hívtak. Csodálatos, ezek maradtak meg emlékezetemben.

De az önképzőkörnek egy másik munkatere is volt: a laptár. Ez volt nekem a legkedvesebb. Józsi bátyám hozta haza a lapokat. Mert csak a 6-ik osztályos diákok vehettek ki lapokat Az Új Idők, a Vasárnapi Ujság, a Természet, a Természettudományi Közlöny stb. valóságos szenvedélyemmé váltak. Ugy faltam őket és megindították bennem az írás utáni vágyat.

Még csak ötödikes realista voltam, mikor megjelentek nyomtatásban első cikkeim, verseim. A „Természetnek” lettem állandó munkatársa. De tovább is haladtam.

Egy érdekes megfigyelésemről irtam rajzokkal ellátott beszámolót, melyet felküldtem a Természettudományi Társulatnak. Ezt el is fogadták, sőt egyik ülésén a Társulatnak elő is terjesztették. Magyaróváron egy tanár, Mezei Gyula, 1902 aug. 15-iki levelében kéri adataimat. Levelét őrzöm.

Ez a siker boldoggá tett. A Kertészeti Lapok közlik növényteni cikkemet és 7 korona honoráriummal jutalmazták.

Ime az önképzőkör hatása. Hogy később szónok lettem, ezt is a fehérvári önképzőkörnek köszönhetem, hol mint elnök alkalmam nyílt a beszédre.

Én sokat köszönök az önképzőkörnek. Bár minden ifjut úgy lelkesítene, oly szorgalmas munkássá tenne, mint engemet.

HALÁSZÁSOK A PATAKBAN.

Legszebb és legvonzóbb emlékeim közé tartoznak azok a halászati ténykedéseink, melyeket a Sárviz patakjában folytattunk gyerekkorunk óta.

Ezt a halászati szenvedélyt jó anyánktól örököltük, ki mindig boldog volt, ha vittünk neki bármily kicsi, de önkezünkkel fogott halat, melyet ő megsütött és jóízűen megevett. Mindenestől, a szálla az apró halban nem bántotta. Mint egészen kis gyerekek ott halásztunk a Hermann halász hidjánál és fogtunk pecával apró kövi halakat, vagy harmincat, melyeket zsinórra fűzve vittünk haza.

Később messzebb is merészkedtünk menni. A nagy kanálshoz a temető alatt. Itt már nagyobb halak is voltak. Egyszer egy viznélküli részhez értünk, melyet homokkal még jobban eltorlaszoltunk és a jövő halakat itt pusztá kézzel kifogdostuk.

Pusztá kézzel való halászatnak én voltam a kedvelője. Végigböngésztem az egész patakot a temetőtől végig és a „pandant”-ban a part alatt meghuzódó halakat, rákokat pusztá kézzel kiszedtem. Ezek szép nagy halak voltak már. Sokszor mélyen a lyukba huzódtak. Ugy hogy egész karom belefért a lyukba, míg ki tudtam huzni a megbujt halat.

Volt azután otthon nagy öröm a finom halpecsenyére. Mama minden évben, husvét táján vett egy-két kiló csikot is, melyet elkészített böjti ételnek.

Általában a halat édes jó anyám nagyon szerette. Ugynevezett tejfölös ecetes hal volt mindig pénteken nálunk, este a péknél készítette el. Mi hazahoztuk. Szüleim egyetlen szórakozása a vasárnap délutáni halászat volt a patak partján. Alig fogtak egy-két halat, de a szép természetben töltötték a vasárnapot késő öregségükig.

TORNAVERSENYEK.

Feledhetetlen szép emlékek ezek. A testi erő, ügyesség, tetterekészség megnyilvánulásai. Összemérése erőnek, ügyességnek más intézetek hasonló koru és képzettségű növendékeivel.

Különösen az országos tornaverseny volt az, melyre legbüszkébb vagyok, mely lelket dicsőséggel töltötte el.

A millenáris pályán zajlott le ez a verseny, melyre a mi iskolánk is benevezett. A főreáliskola. Ez a tornaverseny 1901-ben volt, mikor én az V-ik osztályba jártam.

Főérdekessége volt az Országzászló, melyet a sepsiszentgyörgyi áll. főgimnázium atléta csapata nyert meg.

De mi is hoztunk haza díjakat. Az utolérhetetlen magyar mászó zseni Gyenei Lajos VI. o. t. első díjat, Varga Kálmán (aki később MÁV főmérnök, majd jezsuita lett Afrikában) kötélén függeszkedésben nyert első díjat. Én III. díjat nyertem mászásból.

Sohse feledem el azt a fehérvári bevonulást. Egy diadalmenet volt a vasuttól az intézetig. A díjnyertesek az első sorban. Feszült a mell és a karok. Nagy dicsőség volt ez.

Sopronban 1903-ban voltunk kerületi tornaversenyen. Én a VII. osztályba jártam. Itt is kitettem magamért, mert a függeszkedésben a II. díjat nyertem. Az első díjat egy Gyurkovics nevű gimnazista nyerte volna, de az leesett szegény, mikor a célhoz ért. Nem lett baja, ami a fő.

Feledhetetlen volt az a kirándulás, melyet 1903-ban tettünk Pétre, hol football-mérkőzésen vettünk részt. A Székesfehérvári Football Club csapatával szemben a reáliskola állt ki. Én balszélső csatárt játszottam. Mi győztünk 3:0 arányban, melyből egy gólt én rugtam.

Hej szép idők voltak ezek! Egészséges élet. Ifjuság. Gondnélküliség. Sohse jött vissza többé.

KIRÁNDULÁSOK A REÁLBAN.

A tornaversenyekről már megemlékeztem. 1899 jun. 10-én Alcsuton voltunk. A tanári kar és az egész intézet. Feledhetetlen volt a kora reggeli kirándulás, a parkban való menetelés. Mi szeretnénk volna, ha valahol József főherceggel találkozunk. De dobszóval mentünk.

A főherceg ugylátszik nem akart velünk találkozni, mert kitért utunkból.

Végre egy kilátóra kapaszkodtunk fel hármasával, nehogy letörjön a korhadt szerkezet. Azért a kápolnát, a kastélyt és könyvtárt is megnéztük.

1902-ben Budapesten voltunk. Itt megnéztük Zichy Mihály kiállítását a Nemzeti Szalonban, továbbá Feszty-féle Tryptichont (Krisztus sirbatételét) és az Erzsébet emlékmű pályázatát. Valóban emlékezetes, szép és tanulságos volt ez és újból láttam Budapestet, melyet a nagy milleneumi kiállítás óta nem láttam.

De ezek hivatalos kirándulások voltak. Ezeken kívül minden szabadidőnket a reálban kirándulásokkal töltöttük.

Nem volt olyan falu Fehérvár határában, ahova ki ne rándultunk volna.

Igy feledhetetlen volt a Gaja völgye, mely egész napot vett igénybe. Gyönyörű hely ez, azóta se láttam.

Meg kell itt állapítanom, hogy a reáliskola, jó tanáraink, elsősorban a feledhetetlen dr. Kuthy József igazgató ur, vezetése alatt a gyermeknevelésnek kitűnő fészke volt, mit később a cserkészettel igyekeztek más intézetekben pótolni.

ELSŐ PÉNZKERESETEIM!

Még nagyon kisfiu voltam. Karsán néninél laktunk a Szömörce uccában. Ez a néni 1 krajcárt ígért egy kanna vizért, mit a téren levő kutból kellett hozni.

Nem vettem a keresetemen cukrot, gyűjtöttem szépen a garasokat.

Mikor azután önálló házunk és kertünk volt, jó anyánk felajánlotta a friss kapor palánták gyűjtését, persze evvel a többi növényt gyomláltuk ki, (szóval hasznot hajtottunk a mamának.) A friss kapor palántákat csomóba gyűjtötték és a kofa megvette pár krajcárért. Így mi is jól jártunk, mert ez a pénz, mit érte kaptunk, a miénk lett. Emlékszem ekkor már postabetétet váltottunk. Lapokat, melyekre bélyegeket ragasztottunk. Ez volt az első takarékbetétünk. Józsi bátyámmal versenyeztünk, ki tud többet gyűjteni.

Én egy felfedezésemmel hamar legyőztem bátyámat. Ugyanis rájöttem, hogy a mai reáliskola - akkor még szemétlerakódóhely volt - területén remek növény burjánzott.

Egy olyan növény, mely sokat és vadon tenyészik. Ez a: torma. Vastag remek tormák voltak itt: gyűjtésre alkalmasak. És sok pénzt adtak érte. A kofák a városháza előtt verekedtek érte. Mig ez a bánya ki nem apadt, sok pénzt tettem a takarékbába.

HARCOM A SUHANCOKKAL.

Örökös harcban álltam utcai különféle suhancokkal, kik meglestek és botokkal rámtámadtak. Persze én is helyt álltam és nem hagytam magam.

Igen bátor gyerek voltam, sőt vakmerő. Nem féltem 10 más hasonlókorú fiutól sem. Gyakran körülvettek és elkezdtek bosszantani, hogy én is visszaszóljak és legyen okuk a verekedésre. Egyszer korcsolyázni mentem. Azonnal ott termett 5-6 suhanc. Míg a korcsolyát kötöttem, körülvettek és azt mondták: „Gyertek pörköljük a medvét.”

Én szótlanul levettem a korcsolyáimat, talpra ugrottam és szijra fűzött korcsolyákkal frissen kivágtam magamat a támadók közül. Ugy hogy azok szétszóródtak és megfutamodtak erélyes ütlegeléseim elől.

Persze következő alkalommal lestek rám és megtámadtak. De nem féltem! Láttam, hogy a bátor támadás a legjobb taktika. Nekimentem tehát és én voltam a támadó fél, ők a gyáván hátrálók.

Ez volt a taktikám és sohse bántam meg! Emlékezem, hogy nyáron, mikor fürödni mentünk persze mezitláb, milyen rossz volt a tarlón átmenni. Itt is felfedeztem, hogy gyors elszánt futással minden baj nélkül lehet átfutni a tarlón. A tarló is a félénk lépésű lábat sebz meg, de az elszánt, bátor lépéstől kitér.

Ugyanigy a vékony jégen átsiklani élvezet volt. Aki félt, az beszakadt. No én is beszakadtam néhányszor csunyán a rét közepén. És ha egyszer beszakadt az ember, akkor már vége volt a dicsőségnek. Egészen a partig minden lépésre beszakadt a jég alattunk. Otthon aztán volt nemulass!

BUDAPESTI TANULÓ ÉVEK

HAJSZA AZ ÖSZTÖNDIJ UTÁN.

Már gyerekkoromban belevésődött lelkembe a verseny szeretete. Az önképzőkör pályadíjait számontartottam, már hatodikos koromban megpályáztam egyik-másikat. Lobogott bennem a lelkesedés írni, alkotni. VII. osztályban már lehetett saját nevem alatt pályázni. Magam 7 pályadíjat nyertem. VIII. osztályos koromban 6 pályadíjamat tüntették ki egy-egy arannyal. Annyi volt az aranyom, hogy jó édesanyám takarékkönyvbe tette. Jó volt később az életben, mikor pénz kellett. Ebből vettem a budapesti telkemet, melyre családi villámot építtettem.

Józsi bátyámat is eltöltötte a vágy ösztöndíj után. Tanulmányozta a táblákat a Műegyetem előcsarnokában. Nincs-e kiírva valami jó kis ösztöndíj pályázat. Amikor a Gubicza András-féle pályázat volt kiírva. Nem nekünk való.

A Mária Terézia féle ösztöndíj sem felelt meg. Mi nem voltunk szegények. Nem kaptunk szegénységi bizonyítványt. Nem pályázhattunk.

De egykor felragyogott Józsi bátyám képe. Most írták ki a versenyvizsga ösztöndíjat. Ez nagyszerű: 600 koronás. Ezt megpályázzuk. Ugy kellett érteni, hogy én a „golya” pályázzam meg.

Hát érdeklődtem. Ez olyan ösztöndíj volt, hogy nem kellett hozzá más, mint tudás. No az volt bőviben. Mégis elbuktam. Nem is csoda! Egy zárt helyiségben kellett záros határidő alatt fene nehéz ábrázoló feladatokat elkészíteni, minden segédkönyv nélkül. Ez nem sikerült. Szóbelire nem is mentem. Azonban másik évben alig vártam már, hogy ki legyen írva a versenyvizsga ösztöndíj. Megint nekifeküdtem.

Pecz Samu, ez a létra ember adott oly feladatot, hogy azt elkészíteni egy diáknak merő képzelenség. Azt hiszem ő avval nyerte el a magántanári képesítést. Tehát ismét lemaradtam.

A következő évben már 3-ad éves voltam. Ujult erővel pályáztam. Meg is oldottam a feladatot. A szóbeli vizsgán is jól feleltem. A díjat még sem kaptam meg. Nem csoda. Arra a díjra pályázott mind a négy évfolyam legjelesebb tanulója.

A díjat egy gépészmérnök hallgató kapta meg, valami Fuchs Jakab nevű.

Ezt már nem hagytam annyiban. Felmentem a kultuszminiszterhez, Apponyi Alberthez. Egy este beállítottam hozzá.

No mit akar kis ember?

Elmondtam neki, hogy igazságtalanság ért. Ő csak biztatgatott. És Uramfia! Egyszer csak kapok értesítést, hogy megnyertem a Mária Terézia ösztöndíjat (melyre nem is pályáztam) még pedig a 300 koronást. Ez már valami.

De engem nem elégitett ki. 4. éves koromban újra nekivágtam a versenyvizsga ösztöndíjnak. És állhatatos nyerni akarásomnak meg is lett a jutalma.

A zárthelyi feladat egy falusi templom megoldása volt. El is készítettem úgy, hogy versenyen kívül 6-os osztályzatot kaptam rá. A szóbeli vizsga már élvezet volt. Ugy feleltem mindenre, hogy ez is 6-osra sikerült.

Igy megnyertem végre vitán felül a versenyvizsga 600 koronás ösztöndíját. Azt nemcsak 4. éves koromban élveztem, hanem katonakoromban is.

Mikor azután a diploma kezeim között volt, meg volt rá a mód, hogy *Utazási ösztöndíjért pályázzak*. Meg is pályáztam az 1200 koronás utazási ösztöndíjat. Meg is kaptam. Beutaztam egész Olaszországot és tanulmányoztam örök szép építészeti emlékeit. Írtam is róla t. i. utamról az Építő Ipar Építő Művészet c. lapban, melynek később szerkesztője lettem.

AJÁNDÉKOK.

Szép és okos szokás volt ezelőtt 40-50 évvel, hogy a fűszerkereskedők a náluk vásárló családokat újév előtt, szilveszterkor, ajándék csomaggal lepték meg. Egy kis kockacukor, füge, narancs és más apróság volt a csomagban, nem nagy érték, de a figyelmesség rendkívül jól esett.

Mi akkor a Hoffmann üzletben vásároltunk és innen kaptuk az ajándékot. Ez a Hoffmann egy előzékeny, finom kereskedő család volt, a Palotai u. és a Sas u. sarkán állt az üzlet. A fűszerkereskedés gyermekkorom legkedvesebb emléke. Hoffmann ur később a Dreher féle sörgyár képviselőjét vállalta, az üzletet eladta, az új tulajdonost már nem kerestük fel.

Hoffmann fűszerkereskedőnek volt egy fia: Holló Jenő. Ez a reáliskola legjobb szavalója volt, igen szeretetreméltó gyerek, aki később jogász korában meghalt.

Később Budapestre kerültünk. A Műegyetem lett az új hazánk. Józsi bátyám már tanársegéd volt zágoni Bodola Lajos mellett; a földméréstan asszisztense volt, én meg 3-ik évfolyamát végeztem építészeti tanulmányaimnak. Együtt laktunk egy Szentkirály utcai lakásban egy ház mesternél. Kitűnő nagy tiszta különálló szobánk volt, nagyon jól éreztük benne magunkat.

Hát Miklós nap előtt megjelenik a Műegyetemi szolga és az ajándékok egész garmadáját rakta le asztalunkra. Volt ott minden, mi szem s szájnak ingere, s jófalat. Sonka, szalámi, szivar, cigaretta, pezsgő, jó borok egész özönével.

Ki küldte? kérdem a szolgától, mert én voltam otthon!

Egy ur a technikáról, volt a válasz. Én rosszat sejtettem. Ingyen ennyi bőséget nem küld senki.

Mikor megjött Józsim és mutattam neki a drága holmit, ő mindjárt tisztában volt a küldőjével. Egy földbirtokos fia, akinek szivességet tettem, felelte.

Te Józsi, mondtam neki, nem szabad ezt elfogadni! Még azt mondják, hogy Te azért tettél szivességet neki, hogy ajándékot kapj. És rávettem Józsit, hogy mindent küldjön vissza. Másnap a rókaképi műegyetemi szolga eljött és visszavitt mindent.

Azaz mi azt hittük, hogy visszavitte. Pedig egyszerűen hazavitte és ő maga fogyasztotta el a sok jó drága ajándékot. Később kiderült minden. Nem baj. A fő, hogy mi a lelkiismeretünket megnyugtattuk és tovább is úgy éltünk kis lakásunkban, mint az angyalok!

A FÁBIÁN IKREK.

Itt van előttem, íróasztalom fölött egy régi kép, melyen édes jó anyám ül, két kis fia mellette. Józsi és én, talán 8-10 éves korunkban.

T. i. Józsi 10 éves, én 2 évvel fiatalabb, 8 éves. A mama lehetett 30-35 éves. Mily okos fő. Elnézem nagyító üvegen keresztül. Az okosság, értelmesség, büszkeség sugárzik drága arcáról. Józsi félve karol belé, én meg Józsi vállára teszem kezemet.

Józsi arca ártatlan, mint egy kis bárány, »bászli“-nak hívtuk ezt a típust. De én kemény kis gyerek voltam és öntudatosan néztem előre. Nagyságban alig volt köztünk különbség.

Ruhánk teljesen egyforma. Ing, gallér, nyakkendőnk, cipőnk, kalapunk ugyanaz. Ez volt az, melyről mindenki megismerte a Fábíán fiukat. Teljesen egyformán voltunk öltözködve.

Volt nekünk egy öreg, tótocska szabónk. Ez varrta a ruhánkat. A szövetet mi hozattuk, még pedig Siegel Imhoftól Brünnből. Először irtunk minta kollekcióért. Mikor ez megjött, válogattuk ki a téli vagy nyári ruhának valót. Nagyon jó szövetet kaptunk. Mama volt a főszakértő. Az ő finom ujjai megtapogatták a kelmét és eldöntötte: tiszta gyapju, vagy nem. A „Vater”, így hívtuk a kis szabót, már készen állott a munkára. Mily jó is volt ez az élet, drága jó anyánk oldalán. Mily okosan volt beosztva minden. Az új ruhát husvét ünnepére kaptuk kézhez vagy karácsonyra! Addig hordtuk a régit is hétköznapiakra. Mert szabály volt anyám előtt: „A régi ruhával kell megkeresni az újat.”

Szóval, mi ehhez hozzá voltunk szokva. Egyformák voltunk: Mühlhausenben hirünk volt. Da kommen Ungarn! Ez volt a német gyerekek csatakiáltása. Mert mindig verekedtünk, nem hagytuk magunkat. Mindig futva értünk haza, mert kergettek bennünket.

Ez az egyformaság később se szűnt meg. Ép úgy mint jó anyánk gondoskodása felettünk. Még technikus korunkban is Mama csináltatta a ruhát. Persze nem a Vater-nál. A Schvalm ur v. Berveiler ur volt a szabónk.

Cipőt dettó mindig suszter csinált nekünk. Készen nem vettünk soha! Akkoriban, 50 év előtt, az nem is volt szokásban. Nem is voltak üzletek. Így változik minden.

Emlékszem a technikán a rajzteremre. Én mindig szívesen átmentem Józsi rajztermébe. Ott ismertek már. Mikor Józsi nem volt ott, odajön hozzám egy kollega - mintha Józsi volnék, kezdett magyarázni! Persze hagytam! Volt csodálkozás, mikor Józsi is megjelent. A 2 iker.

Mi kis gyerekkorunktól fogva sohase mentünk külön sehova. Mindig együtt. Ugy össze voltunk forrva, mint 2 jó testvér. Segítettünk egymásnak, ha valami baj volt.

Ez nem szűnt meg később se. Meghatva olvasom Józsi levelezését technikus korából. Hogy félt engem. Hogy vigyáz rám. Ő mondta: Gazsi, te technikus leszel, mint én. De nem mérnök, te építész leszel, mert tehetséged van a rajzhoz. Az is lettem. Nem is bántam meg soha.

Ez a Fábíán ikrek-ről szóló történet.

CILINDEREM TÖRTÉNETE.

Csodálatos egy kor volt az én technikus korom. A Szent Imre diákkaptárban laktam bátyámmal Józsival. Egy pillanat időm sohse volt. Ugy eltelt az a 4 év, hogy napjára se tudok visszaemlékezni.

Józsi bátyámnak volt egy cilindere, amit megcsodáltam. Mikor a Szent Imre coll. növendékei és a Szent Imre kör Fehérváron tartotta vándorgyűlését, az öreg diákok cylinderben voltak jelen. Józsi is. És bőrbbe foglalt vasbot volt a sétatálcáca. Kellett ez a tüntetéseknél, ez védett a rendőrkard ellen legjobban.

Szóval cylinder. Oly szép, oly megható volt ezt látnom, oly nagy urat varázsolt elém ez a cylinder, hogy elhatároztam, mihelyt leszek valami, én is cylinderben járok. Hát a Szent Imrében már mindenkinek volt cilindere. Én szégyeltem, hogy oly nagy urnak lássam, én a szegény kis gyerek, ki a Collegium stipendiumát élveztem. Ezt senki sem tudta, csak az Igazgató Ur. Glattfelder. Attól félttem legjobban, hogy leüti fejemről a cylindert.

Mikor a hideg vízbe fejest ugrik valaki, ilyen érzésem volt, mikor a Múzeum köruton Scherer bácsinál 10 koronáért megvettem a drága cylindert. Ugy őriztem, mint a legnagyobb kincset. Csak nagy ünnepen vettem fel.

Ilyen is kínálkozott. A tüntetés Eötvös Károly ellen. Ezt én szerveztem és vezettem. Akkor, mint vezérüknek, úgy éreztem, dukál a cylinder. De póru! jártam. A kávéházban (Abbázia), hol Eötvöst felkerestük, a sok vendég között akadtak, akik ránk rontottak és meg akartak verni bennünket. Az én féltve őrzött cylindereimnek is vége lett. Leütötték fejemről a drága főveget. Ugy éreztem, hogy minden elveszett.

Másnap a jó Tomcsányi Páternek elpanaszoltam az esetet. Ő tovább az Urnök Congregatióban. És hivatott magához. Áldott szemében mosoly ült. Kezében 10 P. Egyik Urnök adománya a bátor egyetemi hallgatónak a cylindereért. A cylindert kivasaltattam és eltettem szépen emlékül. Ebben tartottam esküvőmet. Sőt a szekszárdi Horthy Miklós kórház felavatásán is ebben voltam jelen.

Szóval a cylinder kitartott. Azóta sem volt a fejemben. Mulnak az évek, elmulik a dicsőség, melynek a cylinder volt a szimbóluma.

AZ ÉN KÉT FRAKKOM!

Diák voltam a Szent Imre Collegiumban. Eszem ágában sem volt különleges öltözetet venni. Minek az? Ugy sem akartam bálozni. De a parancs, parancs. Ez pedig az volt, hogy a Szent Imre Collegium bálján, mely a Molnár utcai Fehér teremben volt hagyományos fénnel megtartva, nekem is ott kell lennem és a rendezésben résztvennem.

De nem volt frakkom. Józsi bátyámnak volt, ő adta az écat: „Te majd szólok valakinek, talán lesz egy fölösleges valahol.”

Hát volt. D’ouvenon Rolandnak hívták. Bátyám osztálytársát, aki hajlandó volt régi frakkját 5 fr-ért odaadni. Ez egy kitűnő ruhadarab volt, mintha rám öntötték volna. Nagyobb gyönyörűségemre megállapítottam a belévarrt cégreklámról, hogy Londonban készült. Roland kapott atyjától egy másikat, így erre nem volt többé szüksége.

No nekem se az ünnepély után. Levettem s eltettem a szekrénybe. Azt hittem, sohse lesz rá szükségem.

Aztán mégis elő kellett vennem.

Ez már jóval később, 10 év múlva történt, akkor mikor Huszár Károly kiadta a jelszót: „A láthatatlan vendég” és én is kaptam erre meghívót. No de erre frakk kellett!

Hát elő azt a régi londoni frakkot. Tényleg jó volt. De oly szűk, hogy alig birtam felvenni. Gombostűkkel, biztosítótűkkel úgy akasztottam magamra, hogy alig tudtam megmozdulni benne. Partnerem egy csinos fiatalasszony volt: a Rózsa. Ő nagy estélyi ruhában volt. Én voltam a kísérője.

Nem mondom, egy kissé kellemetlen volt a szűk öltöny. De egész jól kitartott. Senki se vette észre, hogy idegen ruhában vagyok. Ott volt Jászai Mari, kivel kedvesen beszélgettem. Ezt se feledtem el.

Hogy mi lett evvel a frakkommal? Nem tudom. Talán 6 fiam közül egyik megcsináltatta magának. Vagy inkább az a biztosabb, eladta, vagy zálogba adta - szóval eltűnt.

A második frakkomnak hasonló a története. Erre már végzett koromban volt szükségem. Valami Technikus bálra. Azt mondtam Lorántnak, társamnak: Te Loránt, hogy megyek én el a bálra? Nincsen frakkom! Szerezz egyet.

Ő aztán édesapja frakkját hozta el nekem. Kis köpcös ember volt édesapja. Azt a frakkot átalakíttattam egy szabóval. Így jól sikerült. Modern frakk öltöny lett belőle. Jól mulattam benne a Royal nagytermében. Ez a frakköltöny is eltűnt épugy, mint az első. Nem is kerestem soha.

TÜNTETÉS AZ EGYETEMEN.

1905-ben volt. Az ifjúság lázongott. Hogy miért? Talán maga sem tudta. Valami ok akadt mindig, amiért a diák abbahagyta a tanulást. Ürügy volt ez, semmi más. Én őszintén undorodtam tőle.

Egy nyurga zsidófiu volt a vezér. A legszemtelenebb hangon utasította - távollétében - rendre a rektort és követelt. Hogy mit? Azt maga sem tudta. Pökhendisége nem ismert határt. Az ajtót rugdalta.

Egyszer csak megjelent a rektor. Ez nem volt más, mint az örökké mosolygó K. Jónás Ödön. Országgyűlési képviselő. Ő nem beszélt sokat. Intett a diákoknak, hogy kövessék. Mindenki utánafordult! Egy kis ajtón, melyen át beengedték a lázongó diákokat, kivonult és utána az egész diáksereg. Az utcára.

Ott künn azután eltűnt a rektor. Az egyetemen senki sem maradt. Az ajtót lezárták. Így vezette le az okos rektor a lázongást.

„GAZSI, A NAGY ALVÓ.”

Józsi bátyám nevezett így, mert mindig aludtam. Nem csoda! Korán keltem. Reggel 5-kor már javában tanultam, meg rajzoltam a pesti Szent Imre Collegium studium termében.

Estefelé úgy kimerültem, hogy képtelen voltam komoly munkára. Elaludtam tanulás közben. Egyszer felriadtam. Mintha ágyut sütöttek volna el. Józsi bátyám az asztalra dobott egy koponya darabot, melynek varratai recsegték.

Komoly munka előtt mindig aludtam egyet. Ha kollokvium volt, előtte aludtam egyet. Ez bevált. Úgy megszoktam az alvást munka előtt, hogy egy izben Máriabesnyőn beszédet kellett mondanom, hát a közeli erdőben édesdeden elaludtam. Harangozásra ébredtem. Rohantam a helyszínére. Épen oszolni készültek. Mikor felrohantam a szószékre, olyan beszédet vágtam ki izgalmamban, hogy mindenki csodálkozott. Meg voltak elégedve.

Egyszer kadett koromban nekem kellett kivezetnem a századot a nagytétényi lőtérre, de én villamossal mentem ki és ott helyben - lehetett 4-5 óra reggel - lefeküdtem és elaludtam.

Nagy csatáról álmodtam. Szólt a puska, az ágyu. Mire felébredtem.

Már 8 óra volt, sütött a nap. A százados - egy cseh tiszt - magához hívott és leszidott (ahelyett, hogy felkeltetett volna! és büntetésből nekem kellett hazavezetnem (ő lóháton ült) a századot.

Szidtam magamban, de szótlánul türtem a megaláztatást.

Színházban egyetemi hallgató koromban mindig elaludtam. Sohse láttam az Ember tragédiáját. Az első felvonás közben már javában aludtam. Ez volt a korán kelés átka. Hiába! Én sohse voltam jó esti partner! De korán is keltem! Azt hiszem, ez a metódus jobb, mintha fordítva tettem volna.

DIÁKVEZÉR VOLTAM.

Bár erre sohasem vágytam. Magától adódott. A Szent Imre Collegium ifjusága, az egyetemi Maria Congregatio engem követett. Mikor a francia egyházüldözés kezdetét vette, megmozdultunk!

Az egész országra kiterjesztettük mozgalmunkat.

Aláírásokat gyűjtöttünk, melyekben a franciaországi atrocitások ellen tiltakoztunk.

80.000 aláírás gyűlt egybe. Ezt albumba köttetve, elvittük 1907-ben, X. Pius római pápához, vezérletem alatt. Heten voltunk. Mind egyetemi hallgatók, congreganisták.

Nagy sikert értünk el Rómában! A pápa fogadott bennünket és megáldott. Ez a szent férfiú. Sose feledem el, hogy megsimogatta a drága szent kezével arcomat és barna szemének jószágos simogató nézését.

Persze diplomáciai affér nem lett belőle. Kutyából nem lesz szalonna! A francia nép rohant végzete felé!

NEM JÓ TÜZZEL JÁTSZANI.

Társaim az egyetemen gyanus szemmel néztek. Nem vettem részt semmi diákmulatozáson, teljesen önálló életet éltem. Egyszer próbára tettek.

Női irással lev. lapot kaptam, randevura.

Nekem gyanus volt a dolog. Itt volt azonban bátyám, Józsi, ki kalandokra mindig kapható volt.

Neki adtam a lev. lapot, hogy próbálja ki ő. Ráállt.

Ragyogó arccal jött vissza. Egy humbug volt a te lev. lapod. Becsaptak. De én nagyszerű fogást csináltam.

Gondoltam, ha már rászántam magamat, fogok egy kis gerlicét.

Az egyetem előtt aztán találtam egy kedvemre valót. Medica. Nagyszerű kislány. A neve Piroska.

Elkisértem hazáig. Itt laknak a József-utcában.

Igy tett szert Józsi ismerősre, több: szerelemre, az irt lev. lapom nyomán.

Sokáig tartott ez a szerelem. De végre is abbaszakadt.

Én arra vigyáztam, hogy Józsi a tanulásban ne szenvedjen hátrányt. Folyton biztattam. Mert magamat bűnösnek éreztem.

Mert én ugrattam be szegény Józsit a szerelembe.

VAKÁCIÓM TECHNIKUS KOROMBAN.

Én sohasem vakációztam. Sem ifju koromban, sem ma, mikor megtehetném. Mindig őrt álltam.

Édes jó anyánk nem szoktatott rá erre. Minden nyáron volt elfoglaltságunk gyermekkorunk óta.

A technikán elsőéves koromban Aigner Sándor irodájába kerültem. Akkor épült az Üllői-uton az Erzsébet fogadalmi templom, melyen serénykedtem. Azonkívül az akkor készült Szent Imre Collegium felépítése körül, mely nekem egy évig szállást adott, tevékenykedtem. A templom szószékén pedig az Üllői uton - szinte hihetetlen ez nálunk - szónokoltam egy eucharisztikus gyűlésen.

Harmadéves technikus vakációmát Kauser József irodájában töltöttem. Nagyon meleg nyár volt. A roppant hőségben az Erzsébet-körut 19 alá jártam 8-12-ig és 2-6-ig. Nem bírtam ki tovább egy hónapnál ezt a magamra kényszerített strapát. Itt a budapesti bazilikán és a jezsuita Jézus Szent Szive templom oltárán dolgoztam. De a másik hónapban pályázatot készítettem a Műegyetem részére. Meg is nyertem az első díjat egy temetőkapu tervével. Negyedik évem után sem volt vakációm. Ekkor kaptam a megbízást a babocsai templom kibővítésére. Ezen dolgoztam.

Amit az ember gyerekkorában nem szokott meg, később észre sem veszi hiányát. Így volt ez a szünidei pihenéssel.

AZ UTOLSÓ SZIGORLAT.

A technikán van elő és utó kollokvium, elő és utó szigorlat. Én mindig az elsőben vettem részt és sohasem bántam meg. Persze ehhez az kellett, hogy az ember mindig készenálljon a vizsgára.

Mikor az utolsó szigorlat ideje elérkezett, még egy tárgyból kellett kollokválnom, hogy a szigorlatra mehessek. Ettől függött minden.

Még most is emlékezem, hogy imádkoztam, hogy sikerüljön. Mert az imában erő van.

Itt éreztem. Előttem sorban megbuktak az előkollokviumon. Én mint egy összetört, kétségbeesett lélek a padban: imádkoztam.

A hatás nem is maradt el. Mikor rámkerült a sor, úgy feleltem, hogy a tanár meg volt elégedve, sőt kitűnőt adott.

Ó, hogy hálálkodtam, oh, hogy hálálkodtam?

Sohasem feledem el. Aztán jött az utolsó szigorlat napja. Felvonultunk mintegy tizen, akik előszigorlatra mentünk. Az ábrázoló geometriából kérdeztek. Egy könyv volt akkor használatban. Egy 400 oldalas. Heliodorus-nak hívták.

Hát én ezt a vastag könyvet megtanultam. Olyan dolgokat is, melyekről sohasem hallottam. A könyv végén forgási felületeket ábrázolt.

A tanár épen ezt kérdezte az első jelentkezőtől. Persze nem tudta. Sorba ötöt elzavart. Aztán jöttem én sorra.

Én imádkoztam magamban, de most azért, hogy tőlem is ezt kérdezze a tanár. És imám meghallgattatott. A tanár elcsodálkozott, hogy végre akadt egy hallgató, aki a nehéz kérdést úgy fujta, mint a vízfolyás.

Szó ami szó, utolsó szigorlatomat „kitüntetéssel” tettem le, amely az indexbe is be van vezetve. Ugyanis ez nem szokásos, de én kértem, hogy nyoma legyen mindenkor a szép eredménynek.

Tehát a Jóisten segítsége kell mindig, hogy sikert érzünk el és ennek eszköze: az ima, mely hegyeket képes elmozdítani! Tanu vagyok rá én és egész életem.

A NAGY ÉLET.

SZÓRAKOZÁSAIM.

Drága jó Édesanyám - az Isten nyugosztalja - azt tartotta: „semmi szükség szórakozásra. Ott van az imakönyv, az a legnagyobb szórakozás.”

Én sem ismertem soha a szórakozást. Ha szabadidőm volt, kimentem a természetbe sétálni, a természetet figyelni. Ez volt a legnagyobb szórakozás.

Már előre örültem, hogy a vasárnap, hova rándulok ki. A szentmisére kora reggel elmentem, utána reggeliztem valahol egy kávéházban és azonnal nekivágtam.

A budai hegyek voltak legjobb barátaim. Örült a lelkem, ha új utakat fedeztem fel, ahol eddig soha sem jártam.

Bejártam az összes hegyeket, völgyeket, remek kilátásokban gyönyörködtem. Nem volt a Zugligetnek, Hűvösvölgynek oly zuga, hol ne lettem volna.

A Kecsehegy és völgytől a Csillebércre legkedvesebb utam volt.

Nagyon szerettem a fenyőerdőt. Oly szép ez Budapest mellett a III. kerületben a Szépvölgyi úton, hova rendszerint autóval mentem fel a Hármashatárhegyre és a fenyőerdőbe vissza.

Még télen se hagytam el ezeket a sétákat. Ily havas téli vasárnap fedeztem fel egy utat az 59-es végállomásától föl a Denevér- és Szunyog-utcán át a Mártonhegyi-utra, majd a Svábhegyre az én kis lakomig.

Ebéd után a rádió volt vasárnapi szórakoztatóm. Mig egészséges voltam, elmentem mindig templomba és így megnyugodva tértem vissza.

Barátokat sohase tartottam. Ember mindig zavart, mert az egyedüllétet szerettem.

Igazat adtam jó Édesanyámnak, az embernek nincs szüksége szórakozásra, csak lelket üdítő pihenésre, mit egy jó könyv, előadás megadhat.

ÉRINTKEZÉSEIM NAGY FÉRFIAKKAL.

Mikor Huszár Károly miniszterelnök lett, kaptam tőle egy nagy boritékot. Felbontottam. Meghívott a miniszterelnökségi palotába estélyre. Előkelő urak voltak itt. Később feleségemmel és néhány meghitt barátunkkal magunkra maradtunk a Kegyelmes asszonnyal a kis szalonban és kedvesen elbeszélgettünk. Huszár szeretett volna a Közmunkák Tanácsába ki-nevezni min. o. tanácsosi rangban. Nem fogadtam el. És jól tettem. Nekem független embernek kellett maradnom. Az óriási feladatoknak csak így tudtam eleget tenni.

Vass József! Ez a robusztus fehérvári ember igen nagy jóakarattal viseltetett irányomban. Szeretett. Megbizott bennem. Ha valami baj volt, hozzám fordult tanácsért. Én megfeleltem a bizalomnak. Mikor a szekszárdi kórházat felavatták, Vass maga mellé vett, én kísértem mindenhová.

A szekszárdi Horthy Miklós kórházzal kapcsolatban kerültem érintkezésbe a Kormányzó Urral. Igen kedves volt megismerni ezt a nagy eszű, vonzó, inspiráló szuggesztív lelket. Hát még hitvese! A drága Főméltóságu Asszony! A kórházi termeken át én kísértem. Nem tudta otthagyni a betegeket. Mindenkihez volt néhány jó szava.

Nagyszerű kapcsolatom volt Klebelsberg Kunó gróffal, evvel a nagyszerű emberrel. Sokat dolgoztam neki. Sokat tárgyaltam vele személyesen. Ugy járt föl-alá az összes miniszteri termeken és vitt sétálni magával és beszélt és mindenre volt gondja. Fehérvár ügyeit tárgyaltam meg vele. A leánygimnázium ügyét. Az ellenvetéseket a telek ellen összetörtem. Tetszett neki és elfogadta javaslataimat. Így is épült föl.

SZERKESZTŐ IS VOLTAM.

1920-ban magához hivatott Mihályfy József öreg szerkesztő, ki halálos ágyán feküdt és rámbizta lapjának, az Ybl Miklós által alapított Építő Ipar - Építő Művészet szerkesztését. Én vállaltam szó nélkül a minden fizetség nélkül való feladatot, pedig rettenetes sok gond, bosszúság járt vele. 10 évig szerkesztettem a lapot, sőt én voltam a kiadója is.

Mert az alapítók sorba meghaltak. Igyekeztek félreállni a kötelezettség elől. Egyedül maradtam a lappal. 10 évig balanciroztam a legnagyobb ügyességgel, hogy fenn tudjam tartani a nekem oly kedves lapot. De meg olyan természetem volt, hogyha elkezdtem valamit, nem szerettem abbahagyni. „Ki mit elkezd és azt be nem végzi, nem tett semmit” volt a jelszavam mindig.

Gondoskodnom kellett cikkekről. Rendszerint magam írtam azokat. Azután hirdetésekről. Ezek voltak a legnehezebb és legkellemetlenebb munkák. De ennek köszönhetem a lap feladását illetve beszüntetését. Ugyanis a hirdető gyűjtő és pénzbeszedő elsikkasztott 2000 pengőt. Ezt már nem tudtam elviselni. Beszüntettem a lapot. Egy nagy teher esett le vállamról.

Én voltam a korrektor is a nyomdában. Később papírt is én vettem. Kréta papírt a műmelléletek számára. Cimszalag írás mind rám maradt. Szóval emberfeletti munka 10 évig. Egy krajcár haszon nélkül.

Fellélegzettem és hálát adtam a pénzbeszedőnek, hogy elvitte a pénzt. Talán még ma is gürcölnék, ha ez nem esik meg velem.

SZÓNOKI MŰKÖDÉSEM.

Már egész kicsi koromban engem választott ki a Tanár, hogy elmondjam az évvégi beszédet.

„Munka után édes a nyugalom. Mi is nagy munkát végeztünk” így kezdődött!

A reáliskolában mikor híre jött, hogy Steiner püspök látogatni jön az intézetet, az ifjuság szónokául engem a 2-ikos kis diákot szemeltek ki. Derekasán megfeleltem. Már VII-ikes voltam, mikor országos ünnepély volt a „Halesz” előtti honvédszobornál. Az ifjuság szónokája én voltam.

Azután jött a Technika. Itt nem igen lehetett szóokolni. Itt dolgozni kellett. De én kongregánista is voltam. Itt volt bőven alkalmam a szónoklatra. Az volt a melléknevem: „Gazsi a népszónok.” Mikor a francia egyházi üldözés volt, tiltakozó nagygyűlést tartott a kat. közület, Zichy Nándor gróf elnöklete alatt. Az ifjuság szónokául engem kértek fel. Majd egy nevezetes és emlékezetes ünnep volt 1910-ben. Az első kongregánista nagygyűlés a Városháza disztermében. Barkóczy Sándor elnöklete alatt. Az ünnepi beszédet én mondtam. P. Weiser azt mondta: „Vigyázzatok, ez az ifju meggyullad,” oly tüzes volt szónoklatom. P. Bangha egy gyönyörű cikket irt erről a diszülésről. A „Kongregatio” 1910. dec. 10-ki számában a fényképet is közölte.

Ez a gyűlés országos volt. Így hirem is elment és mindenfelől hívtak szóokolni. Így voltam többek közt Debrecenben, Székesfehérváron, hol az ifjusághoz szóltam. Megjelent beszédem a Fejérmegyei Naplóban teljes terjedelemben. Mikor a reáliskola hősi halottainak szobrát leleplezték, az ünnepi beszédet én mondtam.

Mikor a Szent Imre jubileum volt a Vigadóban, a nagy ünnep, melyet a kongregánisták tartottak, az ünnepi szónoklatot én mondtam.

Báró Barkóczy Sándor emlékvacsorán a megemlékezést 1935-ben én tartottam.

Azonkívül számos alkalommal kértek fel egy-egy beszéd mondására, így nem lehet csodálkozni, ha ifjuságomban úgy hívtak „Gazsi, a népszónok”.

IRODALMI MŰKÖDÉSEM.

Már korán - ugyyszólván gyermekkoromban - irtam és megjelentek cikkeim a Fejérmegyei Naplóban, majd dr. Vass József lapjában, a Fehérvári Uj Lapban.

Középiskolás koromban s Természet című lapnak voltam munkatársa, hol szaccikkeim megjelentek.

Később az Építő Ipar Építő Művészetnek lettem munkatársa, hol 1910-től kezdve szinte hetenként jelentek meg cikkeim.

1920-tól kezdve e lap szerkesztője lettem és 1932-ig én voltam a lap kiadója is. Ezen idő alatt 255 szaccikkem jelent meg a lapban.

Ezenkívül irtam cikkeket a Vállalkozók Lapjába, a Magyar Építőművészetbe, A Községfejlesztésbe, Az Egyházközségi Tudósítóba, Az Építőmesterek Lapjába, A Korunk szavába, A Szent István Társulat Évkönyvébe stb. Az Uj Lapnak 1918 -20-ig közzgazdasági rovatvezetője voltam.

Cikkeken kívül önállóan megjelent műveim következők:

A Dunapartok építőművészeti jelentősége 1918.

A Budapesti Városháza helye a Dunapart 1920.

A lakásprobléma. Doktori értekezés 1920.

Egyházi építkezések 1934.

Küzdelmeim és alkotásaim. 1910-1935.

Templomok 1935.

Kórházak, plébániák, kulturházak 1935.

Iskolák 1935.

Magyar fogadalmi és emléktemplomok 1935.

Nagy Magyar Építőművészek I. köt. 1936. II. kötet nyomás alatt.

Isten kőművese. 1940.

Székesfehérvár nagy fiai. Nyomás alatt.

Emlékeim. Nyomás alatt.

CIKKEM, MELY MAJDNEM MINISZTERT BUKTATOTT.

1927-ben irtam S. O. S. címmel, A Balatonparti villák érdekében. A nagy vizemelés ellen. Tudniillik Siófokon eltorlaszolták a Sió lefolyását. Ez ugy megduzzasztotta a Balatont, hogy a part melletti villákat elöntötte. Összedöntötte. Például Zamárdin a Geecső Viktor villáját. Szegény Geecső földönfutó lett. Kiöntötték, mint az ürgét.

Dr. Vass József felfigyelt a cikkemre. Minisztertanács elé vitte az ügyet. Majdnem baj lett belőle.

Persze próbálkoztak mentegetőzni. De a tényeket nem lehetett letagadni. Hiába szólalt fel a Mérnök Egyletben Chalnoky Jenő, az ő behizelgő hangja és előadása sem tudta megneemtörténné tenni az ügyeket.

A Balaton vizét máig is mesterségesen duzzasztják. Azt mondják, a hajózás érdekében.

Mérhetetlen kárára a nyaralásnak, fürdőzésnek, strandolásnak.

JÁTÉK ÉS ÉLVEZETI CIKKEK.

A játékot mindig utáltam. Nem volt rá időm. Én magam szabtam meg, hogy ráérő időmmel hogyan gazdálkodjam.

Rendszerint a természetben töltöttem. Test és lélek felüdítésére. De leülni játszani - azt soha. Bűnnek tartottam és tartom ma is.

Sakkozni nagyon jól tudtam. De keveset játszottam. Csodáltam, hogy komoly emberek ilyesmivel töltik drága idejüket.

Mint egyetemi hallgató a Szent Imre Collegiumban voltam, ahol rendelkezésünkre állt néhány asztal billiárd. Sohse játszottam.

Megvetettem ezt az élvezetet. Mikor annyi munkája volt az embernek. Reggeltől-estig. A drága időt játékkal tölteni. Óriási bűnnek tartottam.

A katonaságnál a háboruban kártyáztunk. De ez sem volt inyemre való. Ha lehetett, kivontam magam a játékból.

Igy volt a cigarettázással is. Már realista koromban utáltam a füstöt. Szegény Józsi bátyám sokat szenvedett miatta, mert ő nagy dohányos volt.

Férfi koromban jól esett néha egy-egy szivar. De éreztem, hogy nem tesz jót. Izgatott. Lemondtam róla is végkép.

Szerettem a jó kávé és teát. Mikor agyvérzést kaptam, azt mondta az orvos, hogy egyáltalán nem élvezhetem. Nehéz volt leszokni. Ma már észre sem veszem, hogy nem kávé, hanem árpamalátát iszom.

Igy tud az ember önuralommal a legnagyobb élvezetekről lemondani.

UTAZÁSAIM.

Már kora ifjúságomban nagy utra mentem. Még 10 éves se voltam, mikor jó anyámmal és Józsi bátyámmal kimentünk Elzász-Lotharingiába, Mühlhausenbe, hol atyám egy nagy gyárnak volt molleteur-je. Egy ág, melyet itthon Magyarországon senki se ismer, talán máig is külföldi egyének töltik be ezt a textilfestésnél oly fontos üzemet. Jó atyám egy Schleffer nevű Mühlhausenből Székesfehérvárra került molleteur-től tanulta meg ezt a mesterséget és vitte oly tökélyre, hogy külföldön is elismerésre méltó helyet biztosított magának.

Három évig tartózkodott Mühlhausenben. Mikor már teljesen otthonos volt, minket is magához hívott.

Feledhetetlen szép élet volt ott. 200.000 lakosu város volt akkor, mikor Fehérvár 30.000 lakossal dicsekedhetett.

Mi gyerekek megszerettük a gyorsabb életet, a német fegyelmet ugyannyira, hogy ott is a legelső tanulók voltunk.

Mindenesetre az az évem, melyet ott töltöttünk, nem veszteség volt életünkben, de nagy nyereség, melyet később láttunk csak.

Apánk, anyánk folytonos nógatására, - ki semmiképen sem tudott megszokni - közelebb jött régi hazánkhoz és Neukirchenben vett állást, hol szintén hosszabb időt töltött.

De ide már nem mentünk mi el, hanem hazajöttünk Székesfehérvárra, hol a középiskolai tanulmányainkat végeztük. Mindvégig jeles eredménnyel.

Ez a mühlhauseni élet folyománya volt. Valóban nem kicsinylendő a német. Az a gyors, határozott, meg nem alkuvó, minden nehézséget áttörő akarat, melyet most a nagy háboruban megcsodáltunk.

Azt a szellemet hoztuk mi magunkkal.

Persze a vakációkban Neukirchenben voltunk atyánkat meglátogatni és a kedves városkát megismerni.

Szép kirándulásokat tettünk a környék falvaiba és romjaihoz. Ez a város ugyanis ott van, Semmering közelében.

Vágyaim netovábbja mindig Olaszország volt és az is maradt. Ha tehettem, kimentem. Először 1907-ben. 7 egyetemi hallgató vezetésem alatt egyenesen a római pápához mentünk. Egy diszalbumot vittünk 80.000 aláírással, melyben a magyar katolikusok kifejezték ragaszkodásukat a pápához a franciaországi galád támadásokkal szemben. X. Pius soronkívül fogadott minket és szeretettel megáldott bennünket.

Egy évre rá, 1908-ban, ismét Rómában vagyunk. Már végzett építészek. Nagy Virgil - jó tanárunk vitt ki bennünket tanulmányutra. Igen élvezetes és tanulságos volt.

1911-ben megnyertem a nagy állami utazási ösztöndíjat, akkor bejártam egész Olaszországot és Franciaországot.

1914-ben kitört a háboru. Bejártam egész Lengyelországot nem tanulmányutképen, de így mindent láttam és megnéztem. Így Krakkó csodás építményeit nem felejem el soha.

1928-ban München, Páris, Salzburg és a közbenső helyek tanulmányozására mentem. Persze mindezen utazásaimat megírtam lapomban az Építő Ipar, Építő Művészetben.

1929-ben 30 napos utat tettem Ázsiában és Afrikában. Meglátogattam Egyiptomot, Szíriát a híres Baalbec városával, Palesztinát, Jeruzsálemmel Damaszkuszt és az összes szent helyeket. Ez volt életem legnagyobb utja, melyről számos tanulmányt írtam.

1933-ban Imre fiammal elmentünk Prága, Berlin, Breslau, Dresda városokba, hol a modern templomépitészetet tanulmányoztuk.

LEGNAGYOBB BOLDOGSÁGOM.

A 7 gyermekem. Egy szép csokor. Itt van előttem egy kép, ma találtam. Nem tudom ki vette fel. Nagyon édes.

A kis Ancika elől Pistával. Lehet úgy 4-5 éves a kisleány. A többi is ott van rajta. A kis Pista Ancika mellett. Mögötte Laci fürkésző szemekkel. Ő a legjobb a képen. Pedig szemüveg van rajta. Pistán is szemüveg.

Emlékszem, Laci letette a szemüveget, ha egy gyerekkel verekedni kezdett. Nehogy összetörjön.

Ha én hívtam valami csinytevés miatt, akkor is bölgve először a szemüveget letette, hogy a verésnél baja ne essék.

Laci mögött Jancsi ágaskodik. Szemüvegje 2 fehér foltot ad. Arca kissé el van takarva. Mögötte áll Gazsi, félarca látszik. Oldalt áll Imre, szegény fiam. Én félarcommal látszom a képen, mellettem Anci a feleségem jól látszik. Legszélén áll Gyuri mamája mögött. Nagyon jó így elnézni ezt a csokrot. Legszebb rajta Ancika. Oly édes, komoly kislány. Pista mint mindig, mosolyog. Csak Imre komor.

Ugy látom a szalonban vették fel. A mama képe a háttérben. Már nem emlékszem az alkalomra. Ezek a képek a legnagyobb boldogságom. Oly szép egy ilyen gyerekcsokor! Csak az Isten legyen velük és velünk.

GELLÉRTHEGYI HÁZAM TÖRTÉNETE.

1909-ben szereltem le Klosterneuburgban. A Ménesi-ut elején vettem ki lakást Bathó min. tanácsosnál. Ez a véletlen műve volt, mely életem sorsára kihatott.

Egy napon nagy riadalom volt, mikor hazajöttem. A tyuk kiszökött és azt kergették. Én mint fehérvári gyerek szolgálatkészen álltam az üldözők közé és ügyesen sarokba szorítottam a tyukot.

Az asszony meg volt hatva. Így ismerkedtem meg vele személyesen. Beszéd közben említettem neki, hogy mennyire szeretem e vidéket és szeretnék itt megtelepedni és telket venni.

Délután az ur jött hozzám nagysietve. - „Hallom, hogy a szomszéd telket meg akarja venni, - így szólt. Tényleg eladó. A miniszterium adja el. Barna Ignázt dr. hagyatéka ugyanis a telek.”

Én csak hebegtem, mert nem volt pénzem. Nézze Fábían ur, én is reflektálok egy telekre, ne küzdjünk egymás ellen, állapodjunk meg. Én ráhagytam. Erre másnap hozza a miniszterium felhívását, illetőleg a pályázatot a telkekre. Három volt eladó és zárt versenytárgyalás volt hirdelve. Én persze a legolcsóbbra pályáztam. Ő a középsőre. Egy bökkenő volt.

2000 korona bánatpénzt kellett letenni a pályázónak. Eszembe jutott fehérvári takarékönyvem, melyet jó anyánk táplált az instruktori díjakból és a különféle pályadíjakból.

Felment akkorra már 800 koronára. A többi jó anyám előlegezte.

Ugy hogy a bánatpénzt ki tudtam fizetni. A telek, melyre pályáztam, 14.000 koronára volt kiírva.

Én ösztönszerűleg 21500 pengővel pályáztam rá.

A zárt pályázaton az én ajánlatomat fogadták el. Utánam egy kebelbeli min. osztálytanácsos következett 20.000 koronával. Tehát jó volt a beígért ajánlat. Ez Isten sugallata volt.

Tehát volt már telkem a Gellérthegy legszebb pontján. 3 év alatt kellett kifizetnem, de használni már szabad volt.

Kimentem aへgyre. Tele volt jó gyümölcsfákkal. Nemes gyümölcsfák; dr. Barna Ignázt nagy pomologus volt.

Már érett a ribizli. Leszedtem és egy nagy üvegben ribizli bort gyártottam. Mikor egy barátomnak eldicsekedtem vele, és mutattam a 10 literes üveget, az elpattant és a bor szétfolyt. Nagyon sajnáltam.

Istenem! Így pattan szét az ember minden reménye!

A jó Isten felülről nézi törekvéseinket és mosolyog! Ugy lesz minden, ahogy ő akarja. Legyen áldott az Ő szent neve!

Az első cseresznyetermésemet a Szent Imre Collegiumnak adtam. Nagyon csodálkoztak, hogy ennyire vittem. Telektulajdonos a Gellérthegyen! 1910-ben.

Istenem! Mily sok minden közbejött, hogy célomból ne legyen semmi. Az bizonyos, hogy a telket kifizettem, kereseteimből. Ugy hogy a háboruban 1914-ben e miatt nem nyomta fejemet a bu.

4 évig voltam katona. Azután jött a galád forradalom. 1921-ig semmit sem tehettem.

Lassan talpraálltam.

És 1923-ban tervezgetni kezdtem. Józsi bátyám kijött és kimérte a ház helyét. Mert azért egy kis faházat emeltem ott már előbb.

Ez a kis faház volt a nyári vakációra az azilum. Nagyon jól bevált. Egy szoba és egy kis konyha.

Később ez szűk lett, növekedett a család. A konyha is szobává alakult át. Külön kiskonyhát építettünk. Ez sem volt elég. A nagyfiuknak lakosztállyá alakítottam át a kecskeólat. Nádaztam, vakoltam, meszeltem. Egész kedves tanya lett. 1923-ban már az új villa építkezését kezdtük el. Megvettem a téglát. 75.000 drb-ot. Érdekes, hogy ezt a téglát hajómunkásokkal hordattam fel telkemre. Télen.

Az alapok budai mészkőkvacsából készültek. Ez a kitűnő anyag falnak is kitűnő. A cementet nagyon jól fogta. Erős betonfalat adott.

Az alsó részt, a földszinti padlóig ebből készítettem. A belső részen egy téglareteget adtam, hogy belül ne izzadjon.

Nagyon jól bevált. Ez lett az irodám az alagsorban. Tulajdonképp földszint ez és felette van az I. emelet. Egy nagy ebédlőterem és egy szalon. Itt van a konyha és inasszoba.

Soha nőcselédet nem alkalmaztam, csak inast. Ez bevált nagyon jól. Másként 6 fiut nem lehet nevelni.

Az ebédlő emelet felett van a hálósobák emelete. Összesen 4 szoba. Ez mindig megtelt. Később 2 fiut nem lehetett már összezární. Új szárnyat kellett építeni. 2 szoba került a lépcsőház mellé. Így minden fiúnak jutott egy külön szoba.

A kislány Sopronban nevelkedett. Neki is jutott szoba, mert a régi kis házat átalakítottam lakássá. Ide vonult Gazsi, a rendőrfelügyelő.

Hát nem volt tréfa, ennyi lakót elhelyezni.

SVÁBHEGYI NYARALÓM!

1928-ban megjelent nálam egy telekügynök, hogy egy nagyszerű vételt tud, menjek oda. Elvitt a Svábhegyre. Nagy hó volt akkor, kedvetlenül követtem.

Ott van, mondotta. Egy óriási körtefát láttam csak a hatalmas telken, de ez a fa ugy megtetszett, hogy megvettem az ingatlant.

Később kiderült, hogy 5000 pengővel becsapott, de már nem törődtem vele, meg voltam elégedve. Egy egész utca az enyém lett. Ugy hívják Csonka utca. Arról nevezetes ez az utca, hogy egész nyáron olajjal öntözik. Hogy kinek a jóvoltából, előttem mindvégig talány. Ugyisintén az is, ki ültette be ezt a kertet a legprimább gyümölcsfákkal.

A körtefáról már szoltam. Ez egy olyan fajkörte, mely minálunk volt Fehérváron a kertben, torzsátlan körtének hívtuk. Hatalmas fa telve gyümölccsel.

Almafák a legkitünőbb fajalmákkal. Szilvafák akkora szilvával, mint egy alma. Még ilyet nem láttam!

Nagy gyümölcskedvelő lehetett, aki ezt ültette. Hát még a téli és őszi vajkörték? fél kg-os darabok. Remek izzel.

Azért nem bántam, hogy a gaz ügynök becsapott. Kárpótolt a termés mindenért. Azután itt van Pesten. Lakásomhoz közel. Akármikor felmehetek.

Az ám! Ha jó volna a szívem. Ez nem enged felmenni. Pedig építettem egy kis nyaralót is. Igen kedveset. Ott van ez a Svábhegy déli lejtőjén. A Költő utca és Mártonhegyi ut között. Ahol a nagy Jókainak volt a nyaralója. Azért is szeretem e helyet.

Mondják, hogy itt a hegyet lehordták és planirozták. Az egész kertem egy síkban van. Igen jó és szép ez. Állítólag még a törökök csinálták.

A legnagyobb kánikulában sincs itt elviselhetetlen meleg. Mindig kellemes az idő.

Mellettem a piaristák nagy telke terül el. Cassiciacum. Igy kedves csendes hely ez. A Svábhegy alján. A Fogaskerekű vasuti központi állomás közelében.

Vajjon hasznát veszem-e neki valaha?

BALATON-ZAMÁRDI.

Hogy kerültem ide? Ugy tudom a véletlen folytán. Egy jó barátom, egy fehérvári ember, egy építész, ki nekem sokat dolgozott, az eltűnt Bene Károlynak volt Zamárdin 3 telke a Balaton partján.

Ő ezektől megvált. Egyiket én vettem meg látatlanul. Mikor először lementem, nem is találtam meg. Egy vasuti bakter vezetett el telkemre. Mindenütt víz volt.

Ez semmi! Mondotta. Letakarodik. Nyáron mindig kiszárad.

Tényleg lementem nyáron és elcsodálkoztam: nem volt víz sehol, még a Balatonban se. A telkem előtt nagy homoksivatag terült el. A víz 500 méterre kezdődött.

Annyira megtetszett ez a hely, oly vonzó volt, hogy leborultam a homokba és hálát adtam az Istennek, hogy ide vezérelt.

Ez volt 1921-ben.

1926-ban házat emeltem, addigra már szép számú családom részére elég nagyot. Olcsót és jót.

Ilyet kellene a Balatonnál mindenkinek építeni. De hát az emberek nem tanulnak.

Ez a ház fából készült, erős beton alapon.

Nem is volt vele bajom soha.

Mert később a víz emelkedni kezdett és ki is öntött, de a betonlapot nem lepte el soha! Ez védte a házat.

A ház kettős deszkafalból készült. Ez egy roppant bevált mód: a szobák absolute szárazok és hűvösek. Ugy hogy, aki - mint vendég - bejött a lakásba, elámult a jó hűvös éghajlat miatt, mely ott uralkodott, mikor a napon kint 50° Celsius volt a meleg.

Itt nőttek fel gyermekeim!

Mind erős, egészséges lett. Kitűnő volt a víz, a levegő, úgy a Balatonban, mint a szobákban.

A Balatonon ringott nem csónakunk, hanem tutajunk, melyet olcsón én szerkesztettem meg. 5 épület pallóból állt az egész alkotmány. 2 ruddal lehetett odább lökni. Nagyon jó alkotmány volt ez. Magam is sokat voltam rajta.

A gyerekeknek egy kincses bánya! Van róla fényképem, melyet úgy őrzök, mint kedves dokumentumot a kis gyerekekről.

Ezt a tutajt ellopták! Sohasem találtuk meg. Azóta nincs tutajom.

De a ház meg van. Fehérvári ács csinálta, Vanka György. Kocsin hoztuk ki. A helyszínen összeállítottuk. Egy kedves kis fehérvári ácssegéd: Süveges János, a fehérvári Süveges bácsi fia.

Én mindig arra gondolok, mikor Robinsonként hálát adtam az Istennek a homokban. Azóta sincs homok!

TELEKVÁSÁRLÁSAIM TÖRTÉNETE.

A gellérthegyi telkemről már szoltam. Ezt Bathó min. tanácsosnak köszönhetem. Ő hívta rá fel a figyelmemet.

Mindig olyan telket vettem meg, melyhez valami lelki motivum fűzött. Valami kedvesség. Amit szerettem. Azért is telkeim mind kitűnő fekvéssel bírnak.

Érdekes! 1926 szept. 6-áig egyáltalán nem foglalkoztam telekvétellel. Ekkor vettem meg a Sósfürdő melletti telkemet. Erről külön megemlékezem. 1927. II. 22-én, egészen váratlanul egy pénzbeszedő ajánlotta megvételre telkét a Biblia-utca sarkán. Megvettem, mert megtetszett a saroktelek.

A telek is olyan, mint a tőzsde. Aki elkezd játszani, nem tudja abbahagyni.

Igy voltam én is.

Egy ügynök jött hozzám 1927 ápr. 30-án, hogy vegyem meg a Fehérvári ut 32 sz. 300 öles telket, 30.000 pengő az ára. Megvettem. 10.000 pengőt kellett lefizetnem, Márkus Jakab urnak, ki oly szerződést csinált, mit én elfogadtam, ha három hónap alatt az egész összeget le nem fizetem, a befizetett 10.000 pengő az ő tulajdona marad. Hihetetlen! Még 1927-ben is lehetett ilyen Sheyloki szerződést kötni. De én bízam magamban, meg a jó Istenben. Nem hagyott cserben. 3 hó alatt lefizettem az egészet. Ez a legértékesebb telkem. Még meg van.

1928. ápr. 3-án a Szent Imre herceg uton vettem egy telket.

1929. I. 15-én vettem a Svábhegyi telkemet. Ez egy remek platon fekvő ca 1000 öl prima gyümölcsös. Itt építettem kis wikkendházamat nyári tartózkodásra.

Erről külön fejezetben szoltam.

A Balatonnál is vettem telkeket.

Balaton-Zamádiról külön megemlékeztem. Ezt 1922-ben vettem és építettem rá 1927-ben egy faházat.

Balaton-Füzfőn vettem egy 400 öles telket 1927. jun. 20-án, melyet eladtam.

Balaton-Akarattyán vettem egy telket 1929-ben. Ezt még nem sikerült eladnom. Jó lesz valamelyik gyermekemnek, vagy a kislányomnak. Prima fekvésű helyen van. A fővárosi üdülő közelében.

1931-1941-ig küzdelmem nagy volt az életért. Semmit nem vettem, de lassanként a telkeket eladtam.

Az Isten legyen velem és családommal. Mert az élet mindig nehezebb. Ha nem adta volna a jó Isten a telekvásárlási ösztönt belém, mi lenne ma belőlem?

Legyen áldott az ő szent Neve.

KERTEM.

A Ménesi-uti (ma Nagyboldogasszony-utja) kertem, mely Kelenhegyi-lépcső lett időközben, igen gazdag gyümölcsös.

Nem mennyiségben, mint inkább minőségben az. Az év minden szakában található benne gyümölcs, mégpedig a legjobb ízű, t. i. talaja a híres gellérhegyi agyag, melyben a legkitünőbb gyümölcs terem.

Ablakom (kis iroda szobámé) kitekint két öreg meggyfára vagy cseresznyefára. Ezen már akkor is itt voltak, mikor 30 évvel ezelőtt megvettem a kertet. Tehát jó öregek lehetnek.

Ezt a két fát mindig áldottam.

Bőven termő volt mindegyik mindig. Ma már kopaszodnak kissé. De még kitartanak. Olyan ez a két fa, mint egy derék asszony, kinek minden évben van egy kis aprósága.

Rendesen ezek teremnek először. Azután jön a sárga barackfák termése, nyomban utána. Ezek közül van egy, mely korán terem, a többi fokozatosan érleli gyümölcsét, hogy nem maradok barack nélkül. Mikor a barack leérett, következik a ringló! Ez is különféle van kertemben. Nagyon szereti a talajt. Alig hogy beérett, már a szilva következik. Van 7 szilvafám.

Ekkor már a füge is érik. Nagyon szeretem ezt az egzotikus gyümölcsöt, mely kertemben nagyon szeret. Kétszer szokott beérni. Még novemberben is ettem róla friss gyümölcsöt.

Valóságos áldás az a szőlő, mely befutja egy töröl egész terraszomat. Pompás, édes, nagyszerű szőlő. Ilyet nem is kapni a piacon.

Mikor már ezek leértek, jön a dió. Van 2 nagy diófám. Egyik papírhéjú, finom nagyszemű gyümölcs, a másik közönséges, de szapora. Legutoljára marad a birsalma. Ez is van néhány fával. Igen szépen terem. Eszembe juttatja a fehérvári kertünk szép birsalmáit.

Igy minden év meghozza a maga gyümölcseit az egész év folyamán.

Virág már kevesebb van.

Rózsatőket vettem 200 darabot. Ezek nyílnak az utak mentén. Dáliák vannak egy sorban itt-ott a kertben. Azután ibolyák mindenütt. Egész kék-lila a fütenger tavasszal, ha nyílnak.

Igen kedvesek a gyöngyvirágok. Ezek is elszaporodtak. Igen jó illatot terjesztenek.

Legrégibb virág, melyet nem tudok irtani: a kék Iris. Sajnos a szép virágnak nincs illata, azért nem is szeretjük.

Azon vagyok, hogy egész évben legyen friss virág az asztalomon és a vázában Kis Szent Teréz szobra előtt.

Muskátlik virítanak a terrasztartók vázáiban. Így a virágból sohse fogyunk ki.

KÉPEK A SZALONOMBAN.

Az ember életét ahol leéli, az a hely nyomot hagy lelkében maradandót.

Tehát nem közömbös az, mily tárgyak, főként képek veszik körül. Már azért sem, mert egy élet alatt gyűlnek ezek össze és kísérik el a gyűjtőt a sirig.

Az én házam egy egész emeletét foglalta el az ebédlő és a szalon. Ez a középpontja a háznak.

Az ebédlő legrégibb butora a kredenc és a pohárszék, melyet a régi lakásomból hoztunk ide és igen jól beillik a modern környezetbe.

Az ebédlő és szalon között egy nagy szárnyas ajtó van, melyet kinyitva, ez a két helyiség egynek látszik.

Az ebédlő végfalát egy hatalmas kép, Krajna Jánostól, disziti. Még a régi lakásomban vettem a mestertől ezt a nagy képet, ott alig volt hely neki; itt nagyon jó a fal végén, alatta egy uri bőrgarnitúra van, dohányzó asztallal.

A szalonban van a nagy feketére lakkozott „Ehrbahr” zongora, melyen folyton kalimpál valaki, aki itthon van. Irodámban erről tudom, ki van itthon. A zongora fölött feleségem álló nagy képe, melyet Friedlinger Jenő festőművész festett. Igen jó kép.

Vele szemben van az én képem, melyet Senyei József festőművész festett 1927-ben. Ez egy jó festő, ki ép akkor jött meg Londonból, hol László Fülöp tanítványa volt.

A szalon közepén van Krajna Jánosnak egy igen jó képe: a bucsusok. Állítólag az alakokat mestere Zemplényi Tivadar festette. Tényleg az ő színei jellemzőek.

Itt van még Krajnának egy felfeszített Krisztusa magyaros elgondolásban.

Azután a kis Pista fiamnak és Ancika lányomnak egy-egy portréja, melyet a kitűnő Márton Lajos festett meg 5-6 éves korukban.

Itt vannak az én aquarelljeim is, melyeket még a Műegyetemen festettem. És Mezei Frigyesnek (azelőtt Wiesner) 2 székesfehérvári tájképe, a nagyrétről, mit én úgy szerettem.

Márton Jakab volt kitűnő rajztanáromnak is van egy feledhetetlen szép képe a Felmayer gyár hátszárnyáról, mikor még itt viz folyt. Hol annyi szép órát töltöttem.

Az én képem körül fotografiák sorakoznak rámákban. Itt van feledhetetlen Józsi bátyám képe pionier hadnagy ruhában 1908-as dátummal. Szegény Józsim már 1925 óta a rákospalotai temetőben nyugszik. Itt van Prohászka nagyszerű fej-szobra egy állványon, Zsákodi Csizsér János alkotása, melynek bronz mása a fehérvári muzeumban van. Itt van Vass József miniszter kitűnő arcképe, kit nagyon szerettem, ki nekem nagy jótevőm volt életemben.

A családról minden 5 évben felvételt készítettem, melynek nagyított példánya szintén itt van a szalonban. 1930-1935 és 1941-es felvételek. Itt látni, hogy növekedett a család, míg végre 3 kész emberré lett.

Az Isten segítse a többieket is!

BUCSU A HALOTT GYERMEKTŐL.

Szegény Józsi bátyám meghalt 1925-ben, 42 éves korában. Halála a harctéri fáradalmak következménye volt. Buzgó kongreganista volt és minden hó első péntekén megáldozott, amely a jó halál kegyelméért történik. Itt is működött az égi jel!

Szegény Józsi érezvén végét, sürgette a papot! Azt hitte, hogy péntek van, pedig csütörtök volt. És megáldozott és még aznap meghalt.

Temetése pünkösdi napján volt. Feledhetetlen szép napon. A régi temető halottas kápolnájában, Rákospalotán volt felravatalozva, mikor édes szüleink és én, egyetlen élő testvére, megjelentünk a ravatal előtt.

Ekkor édesanyánk, ez a drága, lélekasszony, odalépett a ravatalhoz és elbucsuzott drága fiától, kit nagyon szeretett.

Egy önkéntelenül megtartott bucsubeszéd volt hozzá, a halotthoz, mikor feltárta anyai szeretetét és fájdalmát és az örökéletben történő viszontlátás örömét.

Meghatva hallgattuk ezt a szent megnyilatkozást, mely a Szüzanya keservéhez hasonlított, melyet szent fia holtteste felett elzokogott, mikor ölében tartotta.

A jezsuita provinciális, ki akkor az Urak Congregációjának praesese volt és a prefektus jelen volt a megható temetésen.

Szegény anyám! Azóta viszontlátta fiát az égben.

A FÁKLYÁNAK LOBOGNI KELL!

Érdekes! Ha végigszaladok életem gidres-gödrös utjain és a zátonyain, meg kell állapítanom, hogy burkoltan vagy nyíltan, mint vörös fonál huzódik végig rajta az emelkedés utáni vágy.

Én, ki szivemből utálok a cimkórságot, ki lelkes hive vagyok Amerika cimmnélküli társadalmi formájának és rajongok az egyszerűségért, igénytelenségért, puritánságért, én valamiképpen szívem mélyén, legtitkosabb érzéseimben olyan alapvető és kiolthatatlan vágyat táplálok a felemelkedéssel szemben, amely érthetetlen.

Valamiképpen nem cimkórság ez, mert utálok a címet, a rangot, hanem a *több ember* utáni leküzdhetetlen vágyam és törtetésem a különb, a megbecsült, a sikereket felmutató, elismert ember típusát kialakítani soha meg nem szűnő iparkodásom ez, mondhatnám velem született tulajdonság, melyet jó édesanyámtól örököltem, aki utálta a közönséges embert, nem mint társadalmi lényt, hanem mint az alpári lét megtestesítőjét.

Valamiképpen itt van a nyitja az én állásfoglalásomnak a cimkérdéssel szemben. *Anyám vérsejtje ez bennem.* Ő, akinek ősapja - Hegyi István - Mátyás királynak volt első embere, homo regiusa - valahogy az évszázadok alatt alákerült, de a benne levő vérsejtek nem engedték, hogy lemondjon, hogy megadja magát, hogy közönségesse váljék, hanem rendkívüli erővel azon volt, hogy vére, a nemes vér, fiaiban kerüljön felszínre. Sokkal nagyobb probléma ez, semhogy ily könnyen átsiklani szabadna felette. Tényleg, mi van az előkelő, a nemes egyének vérével, mely lassanként, generációkon át elvegyül a közönséges nép között? Mert a vér: szent dolog, mely nem pusztul el soha, ezt hirdetem már régen és hiszek benne. Minden a vértől függ, melynek elég egy sejtje, hogy valakiből nemes embert csináljon, vagy nemtelen gazembert.

Majd rájönnek később az emberek, hogy a nemes vér a legnagyobb érték a világon.

Akiben egy cseppje buzog, az nem érzi jól magát nemtelen környezetben és az kívánczik a napfényre és eget kér.

Ez volt az alapja az én törekvésemnek, életemnek. Bebizonyítani, hogy nem vagyok alávaló, közönséges, nemtelen. Vagyis, hogy különb vagyok a többinél úgy testben, mint lélekben.

Ez az, mi mint belső tűz hajtott, égetett és arra sarkalt, hogy különb, hogy több emberré váljak. Ez volt az, mely nem hagyta nyugtomat, míg a tornában, az ügyességben első nem lehettem minden áron, még ha karom törött is belé. Ez az, mely nem engedett pihennem, míg mindazt meg nem tanultam, hogy első legyek az iskolában, legelső társaim között, hogy ne legyen egy 2-esem se (minthogy nem is volt), hogy kiérdemeljem feljebbvalóim elismerését és kitüntetésait.

Nem a kokárda az óvodában, a könyvjutalom az elemiben, az aranyak a középiskolában, a versenyvizsgán, pénzjutalmak az egyetemen és az elismerések a tervpályázatokon az életben.

Mindezek egy-egy lépcsőfokot jelentettek felfelé, ahova vágytam, nem éreztem jól magamat alant. Ez benne volt a véremben: mindig magasabbra vágytam. A közönségeset, az alpárit utáltam, gyűlöltem. Csodálatos, de tény: mennél előkelőbb emberek között voltam, azokhoz éreztem magamat hasonlóknak és jól, igen jól éreztem itt magamat.

Ez a „többnek lenni” érzés volt életem hú kísézője, megőrzője, lelkesítője és nagyra és szépre indítója.

Valamiképpen ezt megéreztek bennem az előjáróim is. Mikor még kisfiú voltam az óvodában, én mondtam fel a főverset. Az elemiben is; és így tovább. A középiskolában a köszöntőket velem mondatták. Ha jött a püspök, én álltam ki üdvözlésre. Mikor 7-ikes voltam, nagy ünnep

volt a vértanuk szobránál Fehérvárott. Az ifjúság szónokája én voltam. Nagy városi ünnep volt ez. Lelkesezésemet fokozta az a tudat, hogy az én egyik Hegyi ősapám szintén bebörtönözve volt az 1848-iki szabadságharc miatt.

Az egyetemen így hívtak: „Gazsi a népszónok.” Minden valamire való ünnepen én szónokoltam. Híres voltam erről, és ez nekem nagyon tetszett. Az egyetemi Mária congregatio által rendezett Országos Congressusnak 1910-ben én voltam a diszszónoka. És mikor felállították Székesfehérvárott a főreáliskola hősi emlékét, engem kértek fel az avató ünnepi beszédre. Az egész város ott volt. Én büszke és boldog voltam. Hírem oly nagy volt, hogy vidéki ünnepekre is meghívtak. Így Debrecenben szónokoltam egy estén, azután Kecskeméten, Szegeden stb. Vácon. Életem legszebb élményei ezek voltak. Itt kitüntem és ünnepeltek. De mint gyakorlati ember, evvel nem elégedtem meg. Mindig minden lépésemet a gyakorlati élet jellemezte. Mi hasznom válik belőle? Ezt néztem.

Mivelhogy a szónoklásból nem lehet megélni, lassanként áttértem a művészi, építészeti feladatokra.

Rajzkészségem korán megnyilvánult. Már kisgyermekkoromban azt mondtam, ha kérdezték, mi leszek? hogy „festő”. V. reálban oly eredeti - falevelek után festett - akvarelljeim voltak, hogy elküldték a londoni tehetséges gyermekek kiállítására. Ott is fogták őket. A Műegyetemen festett eredeti akvarellem a Budapesti Műcsarnok téli tárlatán volt kiállítva.

De a legtöbb sikerem az építészeti terveknél volt. A Nagy Virgil féle tervpályázatot mint II. éves technikus megnyertem. A versenyvizsgán egy falusi templom tervével győztem. A nagy életben azután volt siker elég. Mindjárt kezdetben, ahogy a katonaságtól megjöttem, mint Nagy Virgil műegyetemi tanársegédje megpályáztam az akkor kiírt Szent Imre templomot. Egyik tervemet megvették, másikat megdicsérték. Akkor volt a híres kolozsvári városháza tervpályázata. Megpályáztam egy műegyetemi assistenssel. Tornallyay Zoltánnal. A III-ik díjat nyertük. A susáki erdőhivatal tervpályázatán az I. díjat nyertem Lechner Lóránddal. A kalocsai pályázaton I. díjat nyertem egymagamban. És így tovább. Nehéz lenne felsorolni. Ezek ambíciómat mind kielégítették és növelték.

A legnagyobb lecsuszás a katonaságnál esett meg. Már okl. építész voltam, mikor berukkoltam Klosterneuburgba, önkéntesnek. Ugy bántak velünk, mint a többi bundással. „Sie Fábián” volt a megszólítás a gefreiter részéről, aki civilben kőműves volt. Ez fáj a legjobban. Nosza hát! Az ambíció addig dolgozott bennem, míg kiváltam és érdemes lettem a tisztségre. Ez volt a „párti Führerség.” Mily boldog voltam, mikor káplár lettem. 2 csillagot jelentett ez. Az önkéntes év elvégeztével tiszthelyettes, később kadét lettem.

A hadnagyi kinevezésem kissé megkésett. Ugyanis én voltam az első rangban az önkéntesek között. De hogy hadnagy lehessen az ember, ahhoz sok minden kell. Valakinek azt kell igazolni, hogy eltart mint tisztet. Ezt az igazoló iratot későn küldtem el. Így egy évvel később lettem hadnagy Elég baj ez! Mert a további kinevezések ehhez igazodtak. 1915. nov. 1-én lettem főhadnagy. De már kapitány, előttem ismeretlen okokból, nem lehettem. Hát mindenestre fontosabb, hogy életben maradtam a nagy háborúban.

A háború után a felső építő ipariskolára kerültem előadó tanárnak. Nagyon jól esik, ha találkozom ifjú építőmesterekkel, kik még ma is így szólítanak, „Tanár Ur”!

1920-ban átvettem az „Építő Ipar, Építő Művészet” szerkesztését. Mihályfy Józseftől. Ezt 12 évig szerkesztettem és a kiadó is én voltam. Hihetetlen sok dologgal és kellemetlenséggel járt, míg végre abbahagytam. Ekkor „Szerkesztő Ur”-nak szólítottak. Ez is jól esett. Igaz, hogy szerkesztettem az Új Lap közgazdasági rovatát is. Ez pénzt hozott. 1926-ban megkaptam a Hercegprimás előterjesztésére a Nagy Szent Gergely Rend lovagkeresztjét, ami nagy kitüntetés. Igen boldog voltam. A templomban adta át megboldogult Bitter Illés főigazgató

clairveauxi apát a kitüntetést. Akkor az Emericánában is szerveztem egy corporatiót. A „Valéria” priorja lettem. Igen szép priori érem járt evvel, a nyakban kellett viselni ünnepi alkalommal. Mintegy 10 évig viseltem ezt a tisztséget, akkor átadtam a helyemet az ifjuságnak. „Örökös prior” címet kaptam.

Mily nehéz és rögzös ut felfelé kapaszkodni. Milyen szenvedés, nélkülözés jár nyomában. De ha elért az ember egy-egy stációt, megnyugodik végre. De az a kis vércsöpp vagy sejt a vérben, melyet édesanyám véreből örökölt, nem hagy nyugodni. Tovább, tovább, nincs megállás!

Egy pillanatra meg kellett állanom. A vér megpattant bennem. Agyszélhűdés ért. Ez nem tréfa! 1936. júl. 26-án történt.

De ezt is kihevertem hála a jó Istennek, külsőleg semmi sem látszik az esetből kifolyólag. De belsőleg érzem az ér megpattanását. Nem tréfa ez!

És ebben az állapotban ért a legnagyobb kitüntetés, mely kiemelt a többiek közül: kormányfőtanácsos lettem. Nekem ez a cím értékes, mert nem került egy vasamba sem és semmi protekcióm sem volt.

Igaz, hogy egy könyvet irtam: „Küzdelmeim” címmel. Lehet, hogy ez illetékes helyre jutott, azok méltányolták.

Anyám még élt ekkor. 1937. szept. 20. irta alá kinevezésemet boldogemlékü Darányi Kálmán miniszterelnök. Anyám meghalt 1939 július 22-én. De örülök, hogy még az én kinevezésemet megérhette. Végre egy vér sejtje felemelkedett a porból.

Mint ahogy Jászai Mari írja: (I. Naplója végét) „Átküzdöttem magam fölfelé, mindig fölfelé, a világosság felé. A fénynek egy szikrája (szerintem a vér egy sejtje) mindig benne égett a lelkemben és ez vezetett. Én mentem előre az első betűtől kezdve egyedül. Senki sohasem segített, sohasem buzdított. Ellenkezőleg, mindenki, aki hozzám ért, taszított vissza - a sötétség felé. Én másztam és kapaszkodtam és följutottam a fénybe!”

Tóth Tihamér püspök egy beszédére emlékezem. Egy kis növényről beszélt, messze a jéghegyek talajából: 100 méter mélyről ered ez a növény és érzi, hogy a 100 méteres jégpáncélt át kell törnie, hogy napfényre jusson! És küzd mindaddig, míg célját eléri. Így vagyunk mi is az étellel. A belénk oltott feladatot el kell érnünk.

Én elértem valahogy. Hála a vérsejteknek, mit anyámtól örökölt.

A JÓ ISTEN GONDVISELŐ OLTALMA ÉLETEMEN.

A jó Isten gondját viseli az embernek. A szeptember első vasárnapi evangélium erről szól. Ha a jó Isten törődik a verébbel, melynek ára egy garas, a mezők liliomaival, hogyan törődnék az emberrel, kinek fejéről egy hajsza sem hull ki az ő tudta nélkül. Tehát bizzunk a jó Isten örökös hatalmában. Benne nem csalatkozunk soha!

Az én nyomorult életem is egy felkiáltó jel, egy élő példa arra nézve, miként örökös az ember felett az Isten szeme és irányítja az Ő szentséges szent keze életutunkat.

Hadd mondjak el tehát egyetmást életemből, mely ezt a tételt bizonyítja.

GYERMEK ÉS IFJUKOROM.

Az Isten szentséges őrökdeése és oltalma ott nyilvánult meg rajtam, mikor jó szülöket adott. Apám józansága, szorgalma és munkaszeretete közismert volt. 85 éves korában halt meg, de egy napja sem mult el munka nélkül. Édesanyám zsenialitása vitte az életet.

Mindent ő irányított és jól intézkedett. Mikor apámnak gyermekkoromban állás után kellett néznie, otthonunk átalakult egy valóságos üzleti irodává. Külön irnokot tartott édesanyám és az ő utmutatása szerint 3 nyelven levelezett egész Európában, mikor végre Elszasz Lotharingia jelentkezett, és felvette apámat egy nagy gyár nolleteur-jeként.

Igy kerültem én ki Mühlhausenbe bátyámmal együtt, édesanyánk felügyelete alatt, de a jó Isten rendeletéből, intézkedéséből.

Itt tanultuk meg a komoly, szorgalmas német életet. Mi a német elemi 4-ik osztályába jártunk, ahol rövidesen az első diákok között verekedtünk helyet magunknak.

Itt volt az Arbeitschule! Minden szerdán délután itt dolgoztunk. Mi az u. n. mintázást tanultuk, melynek később, műegyetemi hallgató korunkban vettük hasznát.

Az isteni Gondviselés volt az az év külföldön. Oly erőket ébresztett fel bennem, melyek tán örökre szunnyadtak volna, mig így tette sarkaltak és már a középiskolában első eminenssé tettek.

A középiskola! A reáliskola. Dr. Kuthy József igazgató ur! Ez is a jó Isten kijelölt utjelző táblája volt számomra.

Anyánk örökdő gondossága vitt el bennünket a reáliskolába, hol a nagyszerű vezér megismerte bennünk a leendő jó diákok.

Az akaratot a német iskola erősítette meg bennünk. A reáliskola testi és lelki erőinket vette munkába. Nagyszerű előkészítő volt ez, az egyetemi évekre.

Mikor a reáliskolát befejeztem, ismét a jó Isten gondoskodott további sorsomról. A vakációban még nem tudtam, hova kerülök. Beadtam kérvényemet jó hittanáromnak, Csucs Istvánnak, ajánlatára a Szent Imre Collegiumba.

Elmentem az ő levelével Tomcsányi jezsuita atyához, ki szeretettel fogadott és kilátásba helyezte támogatását.

Sikerült is bejutnom a Collegiumba, elnyervén az alapítványi ingyenes helyet. Tehát a műegyetemi tanulásom biztosítva volt.

Bátyám, ki már 2 évet töltött a műegyetemen elvitt a jezsuitákhoz és beiratott a kongregációba. Ez is isteni sugallat volt, honnan sok jó eredt.

Itt ismertem meg Komarik atyát, ki a praesesünk volt. Később pedig nagy jóakarómat, P. Bus Jakabot, az ő utódját.

Ez a légkör, a jezsuita rendház, a Kongregáció, a Jézus Szent Szive templom nyomta rá bélyegét műegyetemi éveimre!

Ez az élet szent, munkás élet volt. Istennek tetsző élet. A napestig tartó mindennapi ernyesztő munka után a Kongregáció volt az az oázis, hol felüdült a lelkem.

Itt ismerkedtem meg azon férfiakkal, kik később életem folyására nagy hatással voltak. Egy báró Barkóczy Sándorral, az urak kongregációjának prefektusával és más derék urakkal, kik később is szeretettel vontak magukhoz. Ez a tény: le nem tagadható!

Még most is érzem hatását.

A Műegyetem rideg, örlő malomszerű életébe a congregatio vitt életet, lelkesedést. Azért voltam hű hozzá, egy heti gyűlést el nem mulasztottam volna.

Mi, Józsi bátyámmal a Természettudományi szakosztálynak voltunk tagjai. P. Bus elnöklete alatt igen eredményes munkát végeztünk.

Erős akaratomra jellemző, hogy a versenyvizsgás ösztöndíjnak négyszer neki mentem, míg azt is végérvényesen elnyertem, ami katona éveimet tette kellemessé.

Isten áldja meg jó Bátyámat haló porában, ki előttem járt, mint uttörő. A katonaságnál is csak nyomába kellett lépnem a pioniroknál.

Ez a katona élet volt a legnehezebb korszaka életemnek. De átvergődtem rajta. A katonaságnál még a puccert is örökölttem tőle. De ebben nem volt köszönet. Ez már akkor harmadik évét töltötte ott, minden hájjal meg volt kenve. Mindjárt első éjjel után nagy felháborodás volt a pionir szállásunkon.

„Én kitisztítottam a cipőt (a csizmát) s most tele van sárral.” Kiderült, hogy tisztiszolgám úgy végezte el cipőtisztító feladatát, hogy sáros csizmámat kicserélte egy tiszta csizmával, mit valamelyik önkéntes társamtól csent el és oda állította az én ágyamhoz. Innen volt a nagy felháborodás!

Hamarosan túladtam a fickón bátyám iránti minden kegyelem ellenére.

A lovaglás volt legnehezebb feladatom. Ugy látszik, már szívemnek akkor baja volt és ez a lovaglás közben jelentkezett. De erős akarattal leküzdöttem a szurást és végeztem a gyakorlatot előírás szerint.

Mindig éhes voltam. Közös tálban kaptuk a huslevest, benne a husporciókkal. Én hamar rájöttem arra a fizikai törvényre, hogy a tiszta hus a fenékre száll, míg a zsiros fent marad, így villámmal leböktem a fazék fenekére és a legszebb husporciókat halásztam mindig ki társaim elől.

Az önkéntesi gyakorlatra áthelyeztek a kremsi pionirokhoz. Ez volt ám a cudar élet! De megusztam...!

Szorgalmas, törekvő voltam mindig. Vasárnap elmentem misére. Engedély nélkül persze.

Valaki besugta a kapitánynak, hogy egy önkéntest látott a misén.

Nosza lett hadd el hadd. Az egész századot rapportra vezényelték.

Végre rám került a sor. Hát Ön volt? Igen! Mert a Dienstreglement-ben olvastam, hogy a legénység elmehet a vasárnapi misére.

Nagyot nézett a kapitány. De nem büntetett meg. Imponált neki idézetem a szolgálati könyvből.

A katonaév leszolgálása után visszatértem a Műegyetemre, hogy Nagy Virgil jó tanárom maga mellé vett segédül. Itt sajátítottam el az építészet rejtelseit. Több pályázatot megnyertem, szóval itt készültem fel a nagy életre. Isten gondviselése vezetett ide, hol fejlődtem, és előkészültem, hogy „Isten kőművese” lehessenek.

A HÁBORU ELŐTTI ÉVEK.

1910-11. évben szokatlan nagy jövedelmeim voltak. Később kiderült, hogy az isteni Gondviselés nem céltalan működött. Adott, mert várt tőlem nagyot. Hozzá segített a házassághoz. Ezt most már világosan látom. Mikor az Isten ad, nem hiába adja. Jaj annak, ki azt fel nem ismeri, ki azt elfecsérli. Megbünteti az Ur!

Mikor később is nagyobb jövedelmeim támadtak, félelemmel vártam, mi következik rá. Mert hiába, céltalanul nem ad az Ur semmit. Mindig kiderült, hogy miért kaptam az összeget.

Mindig egy fillérig elköltöttem és hálát adtam a jó Istennek.

Igy most is gondoskodás történt. Vártam a többit. Igaz, házasodni akartam. Ez főkötelessége egy 27 éves ifjunak.

Az anyagiak megvoltak hozzá. De nem volt a fő: a leány. Hogy kóvályogtam utána! Mennyi hiábavaló kísérletet tettem. Visszautasításban volt részem. Nem az volt, akit az Ur nekem szánt.

Végre egy teljesen ismeretlen lány ment előttem át az uton. Megdobbant a szívem. Valamit éreztem, ami jó volt. Mikor megtalál az ember valami kincset.

De eltűnt az illető előlem. Ezt csak a jó Isten hozza újra vissza, ha ő akarja. Egy nagy város forgatagában.

És Ő visszahozta, áldassék szent neve! Milyen körülményesen? Megírtam „Isten kőmivese” című munkámban.

Szóval rátaláltam, teljesen véletlenül. És mindjárt vallottam neki. Éreztem: ez Isten rendelése. És az is volt.

Egy ártatlan kis leány, ki úgy tűnt fel előttem, hogy még fiatal a házasságra. Ezt meg is mondtam neki.

Ő vallott. De csak nekem mondta el, hogy ő már 18 éves. Szóval megkértem a kezét. Ő boldogan mondott igent.

Nem is tudta ki vagyok és honnan jöttem. Megtartottuk az esküvőt. Dr. Vass József adott össze. Ez a drága lélek! Isten nyugalomra bocsássa!

Első évben meglett egy kis gyerek: a Gazsi. Jaj de boldog voltam. Hogy adtam hálát az Istennek! A következő évben született a második fiam: Imre. R. I. P.

Aztán elmentünk 10 napra a Tátrába.

A Tátrából megjöttünk, mert várt rám a behívó. Általános mozgósítás. Harmadnap én vittem a századot Szerbia ellen.

Mikor lóra szálltam, lecsusztam a lóról nyergestől. U. is nem volt felerősítve a nyereg. Talpra álltam és újból felültem.

A kislelkűek rosszat sejtettek. Én nem. Hiszen kardostul az Ur Isten oltára előtt imádkoztam előtte a Szarvas-téri templom főoltára előtt, lehetetlen, hogy baj érjen.

Dalolva mentünk a pályaudvarra. Beszédet intéztem a legénységhez. Bátorítottam őket. Így mentünk a harctérre.

Oh édes Jézusom! Mily sokszor megsegítettél. Oltalmaztál. Védteél. Legyen áldott szent neved!

Mikor szabad időm volt, a katonákat vasárnap felállítottam és beszédet mondtam nekik a fronton.

Nem is volt ott baja egyiknek sem. Szerettek és hiven követtek.

Lehetetlen feladatokkal biztak meg. Azt hittem, ott maradok. De velem volt a jó Isten!

A kilátástalan veszélyek között őrködött felettem. Megszabadultam, mikor azt hittem, ez lesz az utolsó működésem. Mikor körülfogtak.

Én embereimmel együtt átvágtam az ellenség és szabad lettem. Mert az Isten őrködő hatalma vigyázott rám! Mi lett volna, ha ott a Machuwka ormán elfognak! 6-7 év Szibéria!

De én a legnagyobb bajban is bíztam a jó Istenben. És nem hiába.

Ezek között a válságos percek között kaptam értesítést, - hogy megszületett a 3-ik fiam, Gyuri. Deo Gratias!

Ugy meg voltam rendülve, hogy nem tudtam, hogy álmodtam-e ezt, vagy valóban van egy kis fiam?

A rettenetes zürzavar után eszméltem rá a nagy örömrre.

De ekkor az Isten újabb súlyos csapást mért reám. A tifuszt, mely 7 hónapra levett a lábamról.

Most így utólag látom, hogy ez is az Isten gondviselő hatalmából történt. Az Ur ezzel szabadított ki a háboru borzalmaiból.

A nagy tifusz levett a lábamról. Élet és halál között vívódtam. De a jó Isten mellettem állt és nem engedett elpusztulni.

Hordágyon hoztak Budapestre. Ekkor történt a csodálatos eset, hogy feleségem egy kis cseléddel, ennek karján egy kis fiuval, a 3 hónapos Gyurival, megjelent a 17-es helyőrségi kórházban, ahova szállítottak.

Az orvos ugyanis telefonált a feleségemnek, hogy itthon vagyok. És jóságos nőm azonnal megjelent és hogy örömet okozzon, hozta a kis Gyurit. Tehát valóság volt Gyuri születése. Ime a bizonyíték.

Később bejött a két kis fiam, Gazsi és Imre is. Nagyon örültem nekik. Eljátszottam velük. Boldog voltam.

Azután hazakerültem.

Mindig a jó Isten oltalma alatt voltam.

A háboru hátralevő részét itthon a kádernél töltöttem. Ezt az időt felhasználtam. Második diplomát szereztem a Műegyetemen, mert nem tudtam munka nélkül élni.

Mikor a háboru véget ért, ezt a diplomámat is felhasználtam. Előadtam a felső építőipariskolában, mint óraadó tanár, a közgazdaságtant.

Sokszor fordult elő életemben, hogy valamit tanultam, anélkül, hogy láttam volna, miért? Így például a latint tanultam a középiskolában, érettségit is szereztem és soha hasznát nem vettem. Igaz, hogy még vehetem. Mert a jó Isten semmit se végeztet hiábavaló célból.

Mikor aztán a gaz kommunizmus kitört, a bátyámhoz szegődtem Tahitótfaluba, hol a vasut akkor készült és toboroztak munkásokat. Állami szükségmunka volt ez, mely tényleg hiábavaló pénzkidobás volt. Mert nem lett belőle semmi.

Amit csináltunk, azt később elpusztították.

De ha az én életem szemszögéből tekintem, nagyon is értékes volt számomra. Mert azokban a nehéz időkben oly jó helyre vezérelt a jó Isten irgalma, hogy kis gyermekeimnek (akkor már Jancsi is élt) tejet és babot, valamint lisztet tudtam szerezni. Mert ezekből bőven el voltunk látva a vasutársaság jóvoltából.

Itt szereztem meg, erős tanulás útján - a doktori szigorlatomat. Ez is valami!

Minden állapotnak megvan a maga jelentősége. Semmi sem történik hiába! A jó Isten örködik felettünk! És irányítja lépéseinket.

Mikor az antant, különösen Hollandia rászánta magát, hogy magyar gyermekeket eltart, én is jelentkeztem. 3 felnőtt fiam volt már: 6-8 évesek. A két nagyobbat Gázsit és Imrét elküldöttem Angliába, a Gyurit Svájcba. Laci fiam később Belgiumba, Jancsi Hollandiába került.

Igy gyerekeim világlátottak lettek állami költségen. Ez nem ártott meg nekik. Bár hamar elfeledték a tapasztaltakat.

Ruhát is kaptak külföldről. És kemény kalapot. Nevetséges és szokatlan volt a kis gyermekeken a keménykalap. De hát viselték azért. Sok viccelődésnek voltak kitéve a társaik részéről.

Még két gyermekem lett azután. Egy fiu és egy leány. Pista és Anna. Ők már nem voltak külföldön.

Az egy csoda, ahogy én a családomat felneveltem. Az Isten csodája. Mennyit adott az Ur! Hogy mire ment a horribilis pénz - én nem tudom. De elment. Szinte röstelltem az Urat folyton ostromolni. Még megunja!

Én sok gondjába kerültem az Urnak. Igaz, hogy magam egyszerűen éltem.

Magamra semmit se költöttem. Az Ur megadta mindazt, amire szükségem volt.

Legyen áldott szent neve!

Végül hálát adok Uram sok nagy kegyelmedért, hogy jó szülőket adtál, hogy erős és állhatatos lelket leheltél belém, mely elvezetett a legnagyobb nehézségek között is és sikerekhez juttatott engem haszontalant, ki méltatlan vagyok nagy kegyeidre.

Légy velem halálom óráján és ne hagyd el szállni telkemet addig, míg drága szent Testedet magamhoz nem vettem. Ez kísérjen engem az örök életre!

Amen.